

PLANLAMANIN YENİDEN KURUMSALLAŞMASI

SÖYLEŞİ:

Murat BALAMİR, Nevzat CAN, Feridun DUYGULUER, Ömer KIRAL, Perihan KİPER, Belma TEKİNBAŞ ve Ü. Nevzat UĞUREL

Nevzat Can

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması tartışmaları yoğun olarak gündemimizde bulunmaktadır. Ancak yapılan tartışmalar, öneriler yeni değil. Geçmişte yapılan tartışmalardan farklı bir düzlemde konuya yaklaşılmamakta, ortaya konulan taslak ve tasarılar özelinde konu ele alınmaktadır. Oysa konunun çok taraflı olarak ve farklı boyutları ile ele alınması kaçınılmazdır. Bu tartışmaların bir parçası olan planlamanın kurumsallaşması konusu da farklı ve çok boyutlu düşünülmelidir.

Bu amaçla konuyu en geniş biçimde ele alan bir söyleşi yaparak bir yöntem geliştirme fırsatı bulundu. Konunun hangi açıdan, kimlerle birlikte ve hangi sorun alanlarına yönelik olarak tartışılması, ne tür sorular sorulması gerektiğine ilişkin bir düşünce sistemi geliştirmek mümkün oldu.

Söyleşiye katılan konuşmacılar, konuyu farklı açılardan ele almışlardır. Konuşmacıların planlama kurumlarında uzun süre görev almış, ya da planlama kurumları ile yakın işbirliği içinde olmuş bilim insanları ile serbest çalışan şehir plancıları arasından seçilmiş olması söyleşiye ayrıca bir zenginlik katmıştır. Söyleşiye katılanların temel fikirleri özet olarak söyleşi sayfalarının en sonunda okuyucularımıza sunulmaktadır.

CAN: Hoş geldiniz diyerek söze başlamak istiyorum. Bildiğiniz üzere son aylarda kamunun yeniden yapılandırılmasına ilişkin düzenlemeler yoğun şekilde tartışılıyor. Bu tartışmalar içinde meslek alanımızı da doğrudan ilgilendiren planlamanın yeniden kurumsallaşması da gündemde. Ancak yapılan tartışmalar sağlıklı

değil. Çok dar kapsamda ve herkes bulunduğu noktadan bakarak konuyu değerlendiriyor. Hangi Bakanlıkların birleştirileceği ve adlarının ne olacağının ötesine geçmiyor. Mevcut bakanlıkların planlama ve yapılaşmaya ilişkin işlevlerini de yerine getiremedikleri çok açık. Burada bulunmamızın amacı, konuyu üst bir noktadan ele alarak, değerlendirmek ve görüşlerinizi almak. Dünya'daki ve ülkemizdeki gelişmelerde dikkate alındığında, planlamanın kurumsallaşması konusu sizin önünüze gelseydi, nasıl bir yöntemle ve süreçle değerlendirirdiniz, ne tür sorular sorardınız? Bu konuda elimizdeki bilgiler, koşullar nelerdir? Planlama yaklaşımı çerçevesinde planlamanın kurumsallaşmasını nasıl düşünürsünüz?

KİPER: Konuyu öncelikle küreselleşme süreci içinde ülkemizin yer aldığı konum bağlamında değerlendirmek daha doğru olur, kanısındayım. Özellikle ABD ile Dünya Bankası, IMF, Avrupa Birliği gibi örgütlenmelerin dayatmaları ile ülkemizde de uygulanmakta olan yeniden yapılandırma ve yapısal uyum programları ile şart koşulan "Kamu Yönetimi Reformu" çalışmaları irdelenmelidir. Bu çabaların, varolan kamu yönetim sistemini sağlıklılaştırmanın ötesinde, özünde Kamusal Alanları daraltma ve Kamu Yönetimini güçsüzleştirme programı olarak işlev görmekte olduğunu anlamamız gerekir. Planlama kurumu da kuşkusuz bu gidişten payını almaktadır. Sıkça kapsamlı planlamaya

gereksinimin kalıp kalmadığı sorgulanmakta ve bütüncül planlama yerine parçacı planlama ya da giderek projelendirmenin daha gerçekçi olabileceği savunuları özellikle modernizm-postmodernizm tartışmalarına koşturularak yapılmaktadır. Bu yaklaşımlar hem planlama kurumlarını, hem de plan kurumunun kendisini zayıflatmaktadır. Bırakınız bizim gibi kaynakları sınırlı az gelişmiş ülkeleri, dünyanın en liberal ülkesi olarak bilinen ABD'nde bile hala, bütüncül ve kademeli planlama anlayışı etkin bir şekilde uygulanmaktadır. (1999 yılındaki deneyime dayanarak, en azından Washington Eyaleti, Seattle Kenti için eyalet düzeyinden başlayarak bölge, alt bölge, kent ve komşuluk birimine kadar inen çeşitli planlama kademelerinin bütüncül bir planlama anlayışı çerçevesinde kurgulandığını söyleyebilirim.)

Toplantının açılışındaki konuşmanızda Bayındırlık ve İskan Bakanlığının temel işlevini; planlama ve yapılaşma konularında genel politikaları belirlemek ve ilkeleri oluşturmak olarak belirtmiştiniz. Aslında bugüne kadar ki uygulamalara bakıldığında, kentsel gelişmelerde, planlamadan çok yapılaşmaya ağırlık veren bir tutum sergilenmiştir. Koruma-kullanma dengesi içinde kentsel gelişmeyi sağlamanın bir aracı olarak planlama aracının etkin bir biçimde kurumsallaştığı söylenemez. İmar ve İskan Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Şehircilik ve Konut Bakanlığı, Şehircilik ve Yerleşmeler Bakanlığı, ismi ne olursa olsun oluşturulacak bakanlığın - işlevleri, yetki ve sorumlulukları bağlamında, içeriği doğru şekilde kurgulanmalıdır. (Ancak, önceki bakanlık isimlerini de çağrıştırmayacak bir ismin yararlı olacağını düşünüyorum) Planlama bir yetki sorunu olarak değerlendirilmemelidir. Öncelikle planlama kurumunun içi doldurulmalıdır. Neden planlama, kimin için planlama, kimlerle birlikte planlama sorularına yanıtlar irdelenmelidir.

Çalışma alanı şehircilik, planlama ya da çevre olunca karar verme ve uygulama süreçlerinde katılım ve alınacak üst ölçekli kararlarda yaptırım önemli olmaktadır. Bugünkü yapılanması ile diğer bakanlıklarla eş düzeyde bakanlık kurgusu, üst ölçekli planlama kararlarının uygulanmasında yaptırımı

zayıflatmaktadır. Bu nedenle, yeni bakanlık kurgusunda yetkiler iyi tanımlanmalıdır. Açık ki, yerleşmeler ve çevre ile ilgili her türlü toplumsal sorun, planlama eylem alanı da konusunu oluşturmaktadır.

Diğer yandan, başta da açıklamaya çalıştığım gibi geldiğimiz noktada; her türlü kamusal hizmet alanının daraltıldığı, kamu hizmet birimlerinin güçsüzleştirildiği bir dönemde, planlama alanında da en azından mevcut mevzuatın korunması çabalarının da önemli olduğuna inanıyorum.

DUYGULUER: Biz tabii, İmar ve İskan Bakanlığı yetişenleri olarak, bu tür konular açıldığında, bir anlamda, İmar ve İskan Bakanlığı nostaljisi içinde, yeniden bakanlığın kurulmasına dönük bazı eğilimler gösteriyoruz. Fakat, aynen Perihan'a katılıyorum, ben de. Kesinlikle İmar ve İskan Bakanlığının tekrar kurulmasına taraftar olan gruplardan değilim. Çünkü, İmar ve İskan Bakanlığının 1956 tarihinde kuruluş şartlarıyla, şu andaki şartlar çok farklı. O andaki şartlar, planlamayı kabul ettirme, bir anlamda bütünsellik başlığı altında teşkilatlanan bakanlık ve ondan sonra, merkezi yetkiler içinde bu konunun gelişmesiyle 1980 sonrası ortaya çıkan şartlar çok farklı. 1980 sonrası ortaya çıkan şartlar, özelleştirme ve yerleşme bize farklı ışıklar tutuyor.

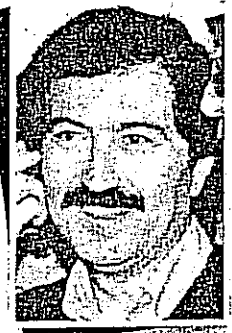
Biz şimdi şu aşamadayız. 80 öncesi merkezi yetkiler ve 80 sonrası yerel yetkilerin tecrübelerinden sonra, bir anlamda senteze de ulaştık. Bu sentez, "yetkiler şuraya gitsin, buraya gitsin" gibi, bana şu anda biraz tembel, ilkel gelen tartışmalardan daha üst seviyelere çıkmamız gereğini vurguluyor. "Yetkiler şu kurumda mı olsun, bu kurumda mı olsun?" tartışmasının artık çok çok üstündeyiz. Dolayısıyla, bu sentezde varabileceğimiz konu, yetkilerden ziyade başka konu olması lazım. Başka konular ne olabilir? Bugünkü koşullardan farklılık, o tarihlerde, şu andaki kimlik dayatmaları yoktu. Gündeme gelen kimlik konuları nelerdir? Yerel kimlikler, mesleki kimlikler, alansal kimlikler, fonksiyonel kimlikler. Bunlar neler? Tarım sektörünün sanayi sektörünün veya turizm sektörünün ağır basması. "Fonksiyonel" dediğimizde, özelleştirmenin ağır basması.

Murat Balamir

Feridun Duyguluer

Ömer Kırıl

PLANLAMA
2003/2

Perihan Kiper

Belma Tekinbaş

U. Nevzat Uğurel

PLANLAMA
2003/2

"Yerel" dediğimizde, belediyelerin, büyük şehirlerin birtakım çok özgün hareketleri. Bu türlü kimlikler planlamanın karşısında duruyor. Ne adına? Kendi işlerini, kendi sektörel konularını hızlı gerçekleştirme adına. Biz bunu kendimize yediremiyoruz; planlamanın bütüne yaklaşma özelliğinin kaybolmasını, bize öncülük eden birtakım konuların geri plana çekilmesini yediremiyoruz, ama bunları da gündeme almak zorundayız. "Acaba, ne türlü bir reform gerekir?" diye sorarken, bizi dışlayanların, bizimle bütünleşmesini sağlayıcı unsurlarını da bulmak gene ancak bizim öncelikle cevaplamamız gereken bir konudur diyorum.

Yetki tartışmalarının içinde, "yetki" konusu nedir? Mevzuatla verilen yetkilerden dolayı ortaya çıkan tartışmalar gündemi oluşturuyor. Mevzuat A kurumuna yetki verdiyse o yetkili, B kurumuna verdiyse bu. Zaten "mevzuat hazırlıkları" 1960'lardaki süreçlerdeki biçimiyle gelişmiyor. Birisi hazırlıyor, iki kişi parmak kaldırıyor ve gerçekleşiyor. İmar Kanunu'nun 1956 yılındaki hazırlıklarında, milletvekilleri ile mimarların birlikte oluşturduğu komisyonlar var. Günümüzde hiç öyle bir ortam yok. Mevzuat hazırlıkları da istenilen verimlilikte gitmediği için, hazırlanan yasa da hiçbir şekilde doğru sonuçlar vermiyor. O zaman ben diyorum ki, üst birikim olarak bir anlamda meslek mensubu neredeyse o yetkin olsun. Zaten biz diplomayla böyle bir yetkinlik almışız. Buna pratik birikimi de ekleyip sertifikaya edilmiş bir yetkinlik tanımlayalım ve mesleki mevcudiyet anlamlı hale gelsin. Ama tabii, mevzuat ile verilen kurumsal yetkinlikler işi karıştırıyor. Bence şu anda en önemli konu, bilginin yönetilmesi, yani bilgiyi yönetme yetkisi. Biz de bu konuda hazırlanmalıyız. Şehir planlama mesleğinde en zayıf kaldığımız konulardan biri de, gerçek zaman bilgisine ulaşamama, yani bu işleri gerçekleştirirken, gerek sektörel bilgiler olsun, gerekse fonksiyonel bilgiler olsun, hepsi derleme, toplama, eskilerden kalma. "Gerçek zaman bilgisi" dediğimiz bilgiye ulaşma ve bunu yönetmek. Benim de şu andaki tezim bu. Kurulacak kurumun adı ne olacaksa olsun. Örneğin, çok iyi hatırlıyorum, Ayda Eraydın'ın 1982'lerde, ülke fiziki planı

kavramı yerine, "ülke fiziki envanterini" yeğliyen cümlesi önemliydi. 82-83'lerde DPT'de yapılan bir toplantıydı. Bilgiyi oluşturup ve kontrol eder duruma geldiğinizde, o bilgi, farklı yetkilerle donatılmış kişileri veya kurumları da doğru olarak yönlendirebiliyor. Kurulacak yeni kurumların veya bu tartışmanın bilgi yönetimi ve bilgide yetkinlik, bilgiyi kontrol etme yetkinliği konusunda şekillenmesi lazım ki, stratejik planlama, buradan önemli destek bulabilsin. Bilgiyi kontrol ediyorsunuz, stratejik planlama verimliliğe ulaşıyor. Yoksa, stratejik planların hiçbir anlamı yok. O anda gerekli bilgiye sahipsiniz ve durumsal kararlar verebiliyorsunuz. Stratejik konuların temel aldığı bilgi temelini yönetme konusu bu.

Kamu yönetimine girdiğimizde, kamu yönetimi hazırlıkları hiç bunlarla ilgilenmiyor. Kahun tasarsının birinci amaç maddesi şeffaflık, etkinlik, hesap verilebilirlik vs, güzel laflarla dolu. Ama bunları detaylandıran, yazılı kurallar haline getiren, yönlendiren hükümler yok. "Halk denetçisi" gibi atamalar var, ama halkın denetçisi bir kopyacılık sistemiyle gelmiş. Etkinliği hiçbir şekilde olmayacak, İstanbul'a bir tane adam; böyle bir şeyin olacağını düşünebilir musunuz?

İkincisi de; "kamu yönetimi" dediğimiz konunun içinde (bu da gene Raci hocanın - Allah rahmet eylesin- fakülteye ilk girdiğimde bize öğrettiği) sosya ekonomik durumun mekâna yansması konusu. Kamu yönetimi kavramı içinde sadece bakanlıklar düşünülmüş; deniliyor ki "diğer konular da belediyelere kalsın". Konu sadece belediyeler de değil, KİT'ler var, üniversiteler var, il özel idareleri var, meslek kuruluşları var... Her kademenin veya her kurumun "mekan" konusuna girmesi beklenemez, ama kamu yönetimini bütüncül düşünmek zorundayız. Bu bütüncül düşünmeyi nasıl formüle ediyoruz ki, bunun altına da idari yapılanma oluşturulabilsin. Bir çok konuda parçalanmalar var. Vilayetler var, belediyeler var, yani mekânımızı idari olarak parçalanmalara uğratmışız, ondan sonra da planlama adına sektörel parçalanmalara uğratıyoruz. Bunların da bir anlamda kamu yönetimi içinde mekân kavramıyla bağdaştırılarak yerlerinin belirlenmesi lazım ki, kamu

yönetimi uygulanabilir konulara yönlenebilir. Dolayısıyla, kamu yönetiminin hazırlık tanımı zaten eksik olduğu için, şu andaki temel yasa hazırlıklarının da birçok bakımdan eksiklikleri ortadadır diye söylüyorum.

Önemsediğim bir diğer konu da, kamu yönetimi ve bizim konumuzla ilgili gene ilk başta söylediğim sentezin açıklaması olacak. Önceleri merkezi teşkilat yetkilerini gördük, şimdi yerel teşkilat yetkilerini görüyoruz, hepsine ait eleştirilerimiz var. Buradan gelip senteze ulaşırken, "belirli projeler bazında birlikte olalım" derken, aklıma tabii, bölgesel kuvvetler geliyor. Yerel teşkilatların zayıflığı, valiliklerin zayıflığı, bir anlamda bölge planlama kurgusunu çağırabilececek bir konu. Bölge planlaması çok iddialı bir konu. Biraz dikkatli konuşuyorum. Bölgesel kuvvetlerle bu konulara yaklaşabiliriz. Şu anda kamu yönetimi tasarılarında hiç bahsedilmiyor. Devlet Su İşleri, Karayollarının, hepsinin yerel teşkilatlarda mekânı parçalayan idari sistemi var. Futbol Federasyonunun bile var. Rekreasyon açısından baktığınızda, tarım açısından baktığınızda, sanayi açısından, idari açılarından baktığınızda, Türkiye birçok sektörel mekânlara bölünmüş durumdadır. Bu bölünmüşlüğü ortaya çıkardığı verimsizlikler var. Bu teşkilatların ve diğer yerel teşkilatların bölgesel düzeyde kuvvetlenmesinde yarar var. Bir anlamda her şeyin valiliklere verilmesini de çok uygun bulmuyorum. Ona "bölgesel kuvvetler" diyorum, yani bölgesel kuvvetlerin önemsenerek, kamu yönetimi tasarıları altında bunların şekillenip, şu andaki ülke düzeyindeki idari karmaşayı da ortadan kaldıracak bir yönlendirme yapılmalı diye düşünüyorum.

BALAMİR: Benden önce konuşan arkadaşların söyledikleri ufuk açıcı oldu. Perihan konjonktürel güçlerin ve genel çerçevenin bizi nasıl koşullandırdığını güzel anlattı; Feridun da kurumlaşmanın temel sorunlarına değindi. Ben de izin verirsiniz, içerikle ilgili bazı konuları açmaya çalışayım. Planlama alanındaki kurumlaşma ve mevzuat dönüşümlerinde gözetilmesi gereken, bence öncelikle Türkiye toplumsal gelişme ve kentleşmesinin nesnel özellikleri ve durumlarıdır. Bunlar yeni değil;

yıllardır tekrarlar yazdığım, söylediğim konular; ancak bu yaklaşım bugün ayrı bir önem kazandı. Türkiye bugün bir dönemeç noktasında, yalnızca dış dinamikler nedeniyle değil, kendi iç dinamikleriyle de bir özel noktaya gelmiş durumdadır. Önümüzdeki on yılların çok başka türlü eğilimler getireceğini kestirmek olanaklı. Bundan 50-60 yıl önceki bir dönemde yaşananlarla, bugünün koşullarının çok farklı olduğuna Feridun da değindi.

Türkiye 1940'lı yılların sonları - 50'lerin başlarından itibaren, nüfus hareketleri ve büyümeleri karşısında, kentsel stok oluşturmak ve hızla bir fiziki envanter geliştirmek zorundaydı. Türkiye bunu ne yazık ki, o tarihte bu dinamikleri tartıp değerlendirebilecek, seçenekler yaratabilecek bir yönlendirici otorite oluşturmaksızın, yasal çerçeve veya araçlar geliştirmeksizin pasif biçimde izledi. Yani, gelişme güçlerinin planlama araçlarıyla dizginlenmesi yerine, bunların piyasa içinde kendi ilişkilerini kurmalarına seyirci kaldı. Sonuçlarına hep birlikte katlanmaktayız bugün. Bu yanıltan dersler çıkarıp, bundan sonraki dönemlerin yeni nesnel koşullarını göz önünde tutarak, olası sorunların gerektireceği araçları şimdiden düşünüp hazırlamak için fırsatlar olabilir; birinci konu bu.

Bunu açacak olursak: Son 50-60 yıllık dönemde Türkiye'nin göstermiş olduğu yapılaşma ve kentsel fiziki büyümenin olağanüstü bir performans olduğunu anlamamız gerekir. Gerçekten dünya deneyimleri karşısında, özellikle sermaye yoklukları ve düşük gelir düzeylerine karşın, Türkiye inanılmaz bir üretim kapasitesi gösterdi. Bunun ne ölçüde verimli gerçekleştiği tartışılır, ama veriler somut olarak gösteriyor ki, bu üretim kapasitesi, şehirleşme, fiziki stokun oluşturulması gibi konularda Türkiye dünyada çok özgün bir yer tuttu. Bugün geldiğimiz noktada, bunun bir 50 yıl daha bu şekilde devam etmesinin nesnel olarak imkânsız olduğunu her şeyden önce idrak etmemiz gerekiyor, çünkü önemli bir stok fazlası çoktan oluşmuş durumdadır. Söz konusu performansın, birden fazla nedenle görünenden çok daha çarpıcı olduğunu da biliyoruz. Türkiye istatistiklerinin kaçak üretimi göstermemesi nedeniyle, değerler grafikte görünenden en az 1/3 oranında daha yüksek,

gelişmiş ülkeler istatistikleri ise mevcut yapı stokuna yeniden yatırımları da içerdiği için, reel üretim açısından çok daha düşüktür. Türkiye'deki bu dinamizm, piyasa ilişkileri kapsamında ekonomik güçlerin dönüştürdüğü ve yarattığı yeni taşınmaz mülkiyet ilişkileri ile oluştu. Ancak bu yüksek performansın bugün yüksek maliyetler gösterdiğini de biliyoruz. Bu denetimsiz yüksek tempolu performansın kendi kendimize pek çok yönden zarar verecek türde bir gelişme biçimi olduğunu artık herkes idrak etmeye başladı. Ne var ki, geri dönüşmezlikler söz konusudur. Tarım alanlarımızı kaybettik, su havzalarımızı kaybettik, nitelsiz ve dayanıksız yapılardan oluşan ve toplulukları yerel çevrelerinden yabancı kılan, kültür yoksunu (öz-kültürünü inkar eden) kentsel çevreler yarattık. Bundan sonra kaçınılmaz olarak, yani yönetimler müdahale etmese de, planlama sistemi ya da bürokrasisi yönlendirmede bulunmasa bile, bu üretim temposunun zorunlu olarak düşeceğini, üretim fazlasının daha fazla yükselmeye devam edemeyeceğini, tarım alanlarına, ormanlara, su havzalarına büyümelerin devam edemeyeceğini, bu doğa talanını durdurmamız gerekeceğini görmemiz gerekiyor. Yoksa bunu doğanın şamarlarıyla öğreniyor olacağız. Yalnızca depremlerde yıkımlarla karşılaşmakla kalmayacağız, susuz kalacağız, soğukta kalacağız, açlık çekeceğiz, kentsel krizler yaşayacağız, bütün bunlar olası. Ancak kendi idrakimizle "planlama" denilen insani işleve başvurabilirsek, bunları yönlendirmek, bazı önlemleri bugünden almak mümkün. Dolayısıyla, artık kaçınılmaz olarak, mevcut kentsel alanların iyileştirilmesi işleri, yakın geleceğin gündemini oluşturacaktır. Çok yönlü rehabilitasyon çabaları önümüzdeki on yılların asıl konusudur. Bunu, yoğun kamu altyapı yatırımları yapıldığı için, doğal afetlerden korunmak ve güvenlik düzeylerini yükseltmek için, ya da daha büyük sermayenin kentsel yatırımlara yönelmesi nedenleriyle uygulamak gereği doğacaktır. Bu tür uygulamalar, kimi durumlarda kamu girişimleri ile, kimilerinde özel kesim yatırım eğilimleri ile, bazen de 'ortaklıklar' kurularak yerine getirilecektir. Bu nedenlerle, söz konusu girişimleri kolay-

laştıracak ve kamu yararına gelişme koşulları oluşturacak düzenlemeleri şimdilerde düşünmeye başlamamız yerinde olacaktır. 'Kentsel Proje Alanları' bu vizyon içinde özel yaptırım ve olanakların kullanılabilceği kent parçaları olarak tanımlanmak zorundadır.

Yakın gelecekte, nesnel koşulların dikte edeceği tablo ve senaryolara göre, mevcut yerleşim parçalarını iyileştirmemiz, düzeltmemiz, çağdaş bir anlayışla inşa etmek üzere yeniden örgütlenmemiz ve kentli toplulukların bu işe sahip çıkmalarını sağlamamız zorunlulukları vardır. Burada, yıllardır soyut bir tanım olarak kalan "katılım" kavramı ve süreçlerinin özellikle yaşam bulması gerekir. Toplu iyileştirme alanlarında başyurulması gereken yeni hak ve mülkiyet biçimleri geliştirme, ortaklıklar kurma, katılım mekanizmaları geliştirme gibi konuların yasal düzenlemelerinin hazırlanması önümüzde ödev olarak durmaktadır. Kentlilerin kendi sorunlarına doğrudan sahip çıkabildikleri kurumlaşma ve düzenlemeleri hazırlamamız gerekiyor. Bunun bir anlamı, örgütsel anlamda katılım mekanizmalarının ve süreçlerinin gündeme getirilmesi ve denenmeye başlanmasıysa, bir başka yönü de yakın geçmişten bu yana oldukça hızlı gelişmekte olan inşaat sanayimizin, rehabilitasyon amaçlı girişimlerde de deneyimli ve daha yaratıcı hale getirilmesidir. Sektörün bu yönde uzmanlaşmasını özendirerek ve yönlendirmek önemsenmesi gereken bir ihtiyaçtır. Sık tekrar etmekte olduğum bir konu da, son 50-60 yıllık dönemdeki sürecin ağırlıklı olarak kadastral ortamdan imarlı ortama geçişlerle ilgili olmasıdır. Bunun gerektirdiği düzenlemeler, yalnızca bu geçişin denetlenmesi amacıyla kullanmakta olduğumuz araçlar olmuş, kamulaştırma ve 18. madde işlemleri ile sınırlı kalmıştır. Demek ki, yeni koşullar için başka birtakım araçların geliştirilmesi ihtiyacı vardır. Bu, "genel nesnel koşullara dayalı olarak yeni politika, strateji, taktik araçlar arayışı" diyebileceğimiz bir etkinlik olacaktır. Bunların arasında 18. madde benzeri, taşınmaz ve mülkiyetlerin birleştirilip yeniden paylaştırılmasını sağlayacak uygulamaların kentsel rehabilitasyon amacıyla kullanılabilmesi, imar haklarının aktarılması mekanizmaları, ortaklıklar kurulması ve kentsel 'yerel toplu-

luk yönetimleri'nin örgütlenmesi olanaklarının geliştirilmesi, yeni güvenlik mekanizma ve standartları ile kentsel tasarım ilkelerinin tanımlanması işleri vardır.

Aynı genellikte de olsa, ikinci bir ilkesel konuya daha değinmek istiyorum: Bunu da yıllardır çok kez tekrar ettim, ama galiba yine yeridir, çünkü önemli bir dönemeçteyiz. Planlamanın yalnızca kentsel alan geliştirme ve yapılaşma sırasında başvurulacak ve bir bürokratik engel aşma aracı gibi görülmesine yol açan güncel pratikten uzaklaşıp, bu olanağı yaşamın her yönünde ve her anında kullanılan bir kolaylaştırıcı etkinlik niteliğine kavuşturmak zorundayız. Planlama, yalnızca kadastral arazinin imarlı duruma dönüştürülmesi ve yapılaşmanın denetimi işlevine hapsedilmiş olmamalı. Planlama, kentsel yaşamın her yönünde sürekli kılınabilecek, bir kendi kendini denetim biçimine dönüşmesi sağlanabilmelidir. Bu bir kent işletmeciliği anlayışıdır. Planlı davranma gereği yalnızca kentin oluşumu için değil, özellikle bundan sonra yakın gelecekte, kentin işletilmesi için olacaktır. Bu yaklaşımın temel kavramları ise, yapının fiziki ölçütleri değil, "kullanım" dediğimiz toplumsal dinamik ve bunun denetlenebilmesi, kullanımların nasıl yönelebileceğinin kavranması, hangi kullanımdan hangisine geçişler yapabileceğine ilişkin ilkelerin tanımlanması demektir. Bir örnek vermek gerekirse, konvansiyonel İngiliz planlama pratiği anımsanabilir. Esas olan yapıların boyutları, parsellerin ölçüleri değildir; esas olan, hangi kullanım hangisinin yanında yer alabilir, hangisinden hangisine geçilebilir, hangi kullanıma ne feda izin verilir konularına ilişkin kurallar geliştirmektir. Bu yaklaşım, kenti sürekli izlemeyi ve bir canlı envanter tutmayı da getirir. Artık planlama, bir defa verilen bir ruhsat sürecine indirgenmeyecektir. Kullanımların denetimi, değişimleri ve aralıklarla sürdürülecek durum tespitlerini gerektirir. Bu izleme işlemi, izleyen ve izlenen polarizasyonuna yol açılmadan, bir otodenetim kurgusuyla çözülebilmektedir.

Bu ikinci noktaya tekrar şöyle gelmek istiyorum: Yaşadığımız 50-60 yılın temel özelliğinin, fiziki büyüme ve yapılaşma odaklı olduğunu söyledik. Bundan sonraki dönem-

lerde ise yaklaşımın daha çok işletmecilik bazında olması zorunluluğunu da dile getirdik. Burada yine bir ilke olarak gözetmemiz gereken tutum, geçmişte olduğu gibi yalnızca bir imar yasası içinde hapsedilmek, fiziki gelişmelerin sanki başka kurumlarla veya toplumun diğer süreçleriyle ilişkisi yokmuş gibi davranmak ve izole edilmiş kalmak yerine, elden geldigince çok sayıda başka mevzuat ile bağlantıların kurulmasıdır. Ben buna planlamanın kurumsal yapılanmasında "yatay bağlantıların pekiştirilmesi ilkesi" diyorum. İmar sisteminde, imar yetkileri üstlenmiş olan (Orman, Turizm, Kültür, Çevre vb) diğer yasalarla bağlantılar kurulmaması için bir neden bulunmuyor. Kentsel ve kırsal fiziki çevrenin yönetiminde entegrasyon politikasının benimsenmesi, en sıradan akılcı yaklaşımdır. Ayrıca, kentsel fiziki ve toplumsal dinamiklerin yönlendirilmesinde bütünleştirilmiş araçlara başvurulması ise, 1970'li yıllardan beri örneklerle tekrarlamakta olduğum bir tartışmadır. Türkiye'de taşınmaz vergilemesi ile bağlantıların kurulması yoluyla yerel yönetimde kent planlamasının kuram ve pratikte nasıl güç kazanabileceğini 1979'da gündeme taşımaya çalışmıştım. Konuya sahip çıkmasını beklediğim kesimlerden bilgisiz eleştiriler alırken, Özal iktidarının öncelikli uygulamalarından biri taşınmaz vergilerini doğrudan belediyelere devretmek olmuştu! Bunun gibi, kira yasası ile planlamanın karşılıklı bağlantılarının kurulması, taşınmaz mülkiyeti düzenlemeleri ile planlama uygulamalarının açık göndermeleri bulunması, kullanım biçimlerinin oto-denetiminin sağlandığı Kat Mülkiyeti Kanunu ile İmar Kanunu'nun paslaşmaları (bunun somut örneğini İstanbul Deprem Master Planı kapsamında geliştirme fırsatını bulduk), finans sistemleri ile planlama arasında gidiş gelişlerin kurulmasında bir örnek sayılabilecek ve Türkiye'de kaynak yetersizlikleri karşısında koruma ve yeniden düzenleme fırsatları sunabilecek 'imar hakkı aktarımı' pratiği yollarının açılması, 'yerel topluluk yönetimleri'nin otonom kimlik kazanmaları ile planlamanın sivilleşmesi ile 'topluluk planları'na ihtiyaç duyulması, kamu-özel kesim ortaklıkları ile kentsel işletme ortamlarının kurulması, planlamanın

PLANLAMA
2003/2

'yatay ilişkiler'inin ve yaşam alanının genişletilmesi demektir. Planlamanın yeniden kurumlaşması düşünülürken, bu yatay bağlantılar güçlü tutulduğu ölçüde yaptırım, etkin ve yaşamın her evresinde başvurulacak bir toplumsal etkinlik alanı olacağı göz önünde tutulmalıdır. Çağdaş toplum yönetiminde yatay bağlantılar hayati işlev taşır. Aktarmaya çalıştığım bu ikinci ilke, getirilmek istenen kurumsal planlama yapısının daha güçlü olmasını, daha reel biçimlerde toplumda etkili olabilmesini ve plancının çalışma alanını genişletirken yaptırım gücünü artıracaktır. Bu, plancılar için bugünkü ile kıyaslanmayacak genişlikte bir ufuk ve etkinlik alanı sunmaktadır. Türkiye'de geleceğin plancılarını da, yine bu iki temel ilkeyi göz önünde tutarak yetiştirmemiz gereği vardır.

Planlamanın yeniden kurumlaştırılmasıyla ilgili bir üçüncü makro-hipotez, sevgili Raci Bademli'nin her zaman ilginç biçimlerde açıklayıp savunduğu 'mekansal temsiliyet sürekliliği' önermesidir. Buna göre, kentsel çevrelere sahip çıkılabilmesi için, apartman yönetiminden başlayıp, komşuluk alanları, mahalle, semt ve belediye meclis üyeliğine kadar tüm kentsel yönetim kademeleri, bu mekansal birimlerin doğrudan temsil edilmesi yoluyla oluşturulmakla, fiziki çevreye yabancılaşma sona erdirilebilecektir. Bu yönde bir adım, 'İstanbul Deprem Master Planı'nda 'yerel topluluk yönetimi' birimini tanımlayan bir düzenleme önerisi ile atılmaya çalışılmış bulunmaktadır.

KIRAL: Soru, yani kamu reformu tasarıları tartışmaları çerçevesinde Şehircilik Bakanlığı'na ihtiyaç var mı, yok mu? Tabii, böyle bir soruya yanıt verebilmek için ortamı değerlendirmek lazım. "Bir kuruma ihtiyaç var mı, yok mu?" sorusunu yanıtlamak için, hakikaten ihtiyaçlara, sorunlara bakmamız lazım. Sorunlara baktığımız zaman, yani yerleşmelerin sorunlarına baktığımızda, afetler açısından yerleşmelerimiz dayanıksız, güvensiz, depremlerde şehirlerimiz birer ikişer yıkılıyor. Son zamanlarda bunu çok daha iyi görmeye başladık. Kaçak yapılaşma kentlerimizde, sağlıklı ve yaşanabilir olmayan çevreler yarattı. Bunun getirdiği sorunlar var.

Tarihi, kültürel, doğal varlıklarımız, değerlerimiz hızla kayboluyor, tahrip oluyor. Sosyal ve ekonomik sorunlara baktığımız zaman, işsizlik giderek artıyor. Gelir dağılımı giderek bozuluyor. Suçluluk oranları artıyor. Sosyal gruplar arasında ayrımcılık baş gösterdi. Hizmetlere erişimde eşitsizlikler başladı. İşyerleri kapanıyor, iflaslar çoğalıyor. Kent merkezlerimiz giderek çöküntü alanları haline geliyor. Öte yandan, eğitimsizlik, cehalet, çevre bilincinin azlığı, kentlilik bilincinin, sahiplilik anlayışının gelişmemiş olması gibi sorunlarımızda çoğalıyor.

Peki, bazılarını örnek verdiğimiz bu sorunlara acaba, mevcut bakanlıklar ve belediyeler, şehircilik mevzuatımız, finansman sistemimiz ve planlama sürecimiz yanıt verebiliyor mu?

Hayır yanıt veremiyor, mevcut şehircilik sistemimiz bunlara yanıt verecek nitelikte değil. Şehircilik mevzuatı ve kurumlarına baktığımız zaman, Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki temel yasalarla idare etmeye çalışıyoruz ve ondan sonraki dönemlerdeki büyük krizler, büyük dönüşüm süreçlerinde bugüne kadar yapılan yamalar, küçük eklemeler, büyük eklemeler, revizyonlarla idare etmişiz. 80'lerde bir dönüşüm çabası var ancak bu çaba olumlu sonuçlar yaratmaktan öte sorunları daha da büyüttü. Bugüne geldiğimizde yeni bir dönüşümün, yapısal değişimin eşiğindeyiz.

Böyle bir çerçevede baktığımız zaman bu sorunları çözebilecek yeni mekanizmalar yaratma ihtiyacı ortaya çıkıyor. Bu sorun çözme yetki ve sorumluluğunun ne kadarı merkezde olacak, ne kadarı bölgede, havalalarda özel statülü alanlarda oluşturulacak kurumlarda olacak, ne kadarı yerel yönetimlerde bulunacak, ne kadarı özel sektörde, sivil toplum kuruluşlarında, gönüllü kuruluşlarda ve nihayet bireylerde olacak. Çeşitli düzeylerde ortaklıklar, işbirlikleri, eşgüdüm mekanizmalarını kurarken sorun paydaşlarının kararlara eşit katılımının sağlanması ilkesini de ihmal etmemek gerekir. Bu kapsamda sorunları biz tam anlamıyla saptayabilirsek, bu sorunları çözme mekanizmalarını da düşünmeye ve bulmaya başlayabiliriz. Acaba hangi sorunlar bizim mesleki alanımızın içindedir? Buna net yanıtlar vermeliyiz. Sınırları iyi çizmeliyiz. Sorunları, geçmiş-gelecek ve,

iç-dış eksenlerinde swot, gap, yoksunluk vb analizlerle tespit etmeliyiz.

Dünyada da yani bir kıyaslama yaparsak, dünyadaki meslektaşlarımızın da önündeki sorunlar değişti ve giderek bizim meslek alanımızın içindeki sorumluluk alanı genişledi. Artık bizler sosyal ve ekonomik sorunları çözmeden mekânsal çözümleri yapmak durumunda değiliz; ne biz, ne başkaları, ne de dışarıdakiler.

Perihan konuşmasının başında küreselleşmeyle ilgili bir giriş yaptı. Küreselleşmenin negatif ve pozitif yönlerine bakmamız lazım. Benchmarking artık çok önemli bir kavramdır, yani İngiliz meslektaşlarımız bu işi nasıl çözüyor, Cezayir'dekiler nasıl çözüyor, İran'dakiler, Uzak Doğu'dakiler nasıl çözüyor? Bütün bunlara vâkıf olmamız lazım, bilincinde olmamız lazım. Dolayısıyla, hem Türkiye içindeki deneyimler, uygulamalar, hem de yurtdışındaki uygulamalar konusunda, buna envanter mi, bilgi bankası mı, ne dersek diyelim, bu deneyimleri damıtmak durumundayız. Hem kendi deneyimlerimizden yararlanacağız... Onun için Mürat hocamız çok önemli bir noktaya dikkat çekti, Türkiye gerçekten çok önemli sınavlardan geçmiştir. Yani 15-20 milyonluk bir ülkeyi 60-70 milyon hale getirin, bu kadar sorunu olsun, ama içinde çok önemli olanakları, fırsatları da barındırır. Hakikaten bu konuda en azından kendi mesleki alanımızda bizlere çok önemli işler düşüyor. Dolayısıyla, sorunların sıralanması, sorunların derecelendirilmesi, analiz edilmesinin yanında, geleceğe yönelik olarak da uygulamalarımızdan ders çıkartmamız lazım.

Biz dünyada yalnız değiliz, küreselleşme süreci süregidiyor. Biz izole edilmiş bir toplum değiliz. Dolayısıyla, çevremizdeki ülkeler, çevremizdeki diğer birlikler, Avrupa Birliği ve diğer birlikler gibi, bunlarla çok yakın ve iç içe ilişkilerimiz var. Ben Avrupa'ya bakıyorum, Avrupa'da şehircilik evrim geçiriyor, onlarda da büyük bir dönüşüm var. Aynen bizdeki sıkıntıları yaşıyorlar, ama sorunları bu kadar büyük değil, olanakları daha fazla. Dolayısıyla, çözme kapasiteleri bize göre daha gelişkin. Ama yaptıklarına bakıyorum, yani bütün bunları yaparken önce deneysel çalışmalar yapıyorlar ve bu deneysel

çalışmaları 8-10 sene sonra değerlendiriyorlar, "acaba şimdi biz ne elde ettik, bundan sonra ne yapacağız?" diye düşünüyorlar. Avrupa'nın gelişmesi için mekânsal gelişme perspektifi hazırladılar, bunu tartışmaya açtılar, yani bir Avrupa devleti kurulurken mekânsal içerikli bir gelişme konseptiyle başladılar. Bu konsepti Avrupalı şehir plancıları tartışıyor. Nasıl bir mekânsal gelişme olacak, nasıl bir sosyal gelişme, nasıl bir ekonomik gelişme? Dolayısıyla, biz bunların dışında kalamayız. Türkiye kendi sorunlarına bakacak, kendi uygulamalarına bakacak, tarihsel, kültürel, doğal vesaire kendi öz değerlerine bakacak, kurumlarının başarılarına bakacak ve Avrupa Birliği olsun, Amerika'sı olsun, Afrika'sı olsun, Asya'sı olsun, bütün bu deneyimlerle birlikte bir çözüm yaratacak. Bu yüzlerce sene sürece bir şey değildir. Yeter ki, bu doğrultuda biz eğer anlayabilirsek, o zaman bunlardan hareketle yerel değerlerimizi de dikkate alarak çözüm getirebiliriz. Türkiye açısından mekânsal gelişme perspektifleri, bölgesel anlayışlar, metropoliten ölçek vesaire gibi, her ölçekte belirli bir sistematik içinde bunu yapabiliriz. Biz plancılar olarak, meslek adamları olarak geleceğe bakışımızda anlayalım. Bu çerçevede bence, çözümler bulmaya çalışalım.

UGUREL: Aslında birçok şeye katılıyorum, ama katılmadığım bazı noktalar da var. öncelikle, mevzuat meselesini ya da mevzuatın kendisini çok önemsiyoruz. Aslında birçok mevzuatımız var ve yeterli, ama bakış açıları bence çok daha önemli. Biz kamu yönetimine nasıl bakıyoruz, yani sorunlarımızı nasıl görüyoruz? Bu çok önemli. Bir dönüşüm noktasında olduğumuz söyleniyor, doğru, ama bu dönüşüm noktasındaki dinamiklerin ne olduğu çok daha önemli. Daha doğrusu, burada iki yönlü dinamikler var. Hükümetin karşı karşıya olduğu dinamikler var. Bir de genel olarak bizim meslek alanını ilgilendiren, kentlerimizin taşıdıkları birtakım dinamikler var. Perihan Hanım'ın söylediğinden de yola çıkarsak, asıl dinamik nedir? Ülkenin büyük borç altında olması, ekonominin gerek iç, gerekse dış borçlarının çok fazla olması. Hükümetin baktığı birinci dinamik bu. Dönüşümün de hükümet için birinci motivasyonu bu. Şu

PLANLAMA
2003/2

ana kadar çıkan yasalar da bunu gösteriyor. Bakıyoruz, bunu aşabilmek için yeni bir kamu yönetimi oluşturuluyor. Buna yönelik, ormanların satışı, kıyıların satışı, tarım alanlarının yok edilmesi ile Türkiye'nin temel ekonomik gereksinimlerinin dışında önemli bir istihdam alanının aslında ticarileştirilmesine, şirketleştirilmesine yönelik politikalar. Bütün bunlara böyle bakarsak, o zaman kamu yönetimindeki mevzuatlar, şu anda yeterli, yetersiz tartışması çok fazla anlam taşıyor. Buna karşılık bizim yapmamız gereken o mevzuatların buna yönelik değiştirilmesi içinde yer alıp almamak herhalde olmamalı. Feridun beyin söylediği gibi, mevzuatı kendi içlerinde kapalı ortamlarda çözüyorlar. Asıl bizim sorun olarak gördüğümüz konular, şu aşamada onlar için sorun değil. O zaman bizim ikinci bir dönüşüm için daha iyi hazırlanmamız gerekiyor, çünkü bunun da geçici olmasını umuyorum, yani Hükümetin bir an evvel iç borç, dış borç sorununu çözüp, gerçekten ülkenin sağlıklı kalkınması için neler yapması gerektiğine, bizim tespit ettiğimiz sorunları algılayabilecek düzeye nasıl getirilebileceği konusu çok daha önem taşıyor.

Bir de, şöyle bakıyorum: Aslında bugün Hükümet yürütme organı olduğu halde, bugün yürütme değil, daha çok aslında yönetme işlevi yapıyor. Gerçekte ülke için gerekli politikaları, stratejileri üretmiyor, sorunlara müdahale etmiyor ve denetim görevini yerine getirmiyor. Ama Hükümet bugün bütün bakanlıklarıyla mekânsal alana yönelik yürütme erkini elinde tutuyor. Çevre Bakanlığı imar planı yapıyor, ondan sonra bunun uygulama işini belediyesine veriyor, ama denetleyen kurum ortada yok. O zaman yasa, mevzuat varmış, yokmuş, sağlıklıymış, değilmiş hiçbir önemi yok. Bugün kentlerimizdeki sağlıksız kaçak yapılaşmanın sorunu mevzuat mı? Değil, tam tersi denetim olmaması, denetim yapacak organın olmaması, bu organların oluşturulmaması ya da varolan organlara yeteri kadar bu işi yapabilecek güç verilmemesi. Yapılması gereken yeni birtakım araçların gerekliliği, kentteki somut problemler üzerine somut düzenlemeler yapılması gerekliliği, mekânın kullanım biçimlerinin sağlıklı bir şekilde tartışılacak ortamların

yaratılması, ama herhalde bunu bir-10-15 sene daha bekleyeceğiz. İkinci aşamada, ikinci bir dönüşüm daha yaşayacağız. O dönüşüm sürecine kadar da, bizim meslektaşlar olarak görevimiz, herhalde sorunların, halkın kendi sahip çıkabilecekleri konular olduğuna onları ikna etmek. Ekonomik sorunların yanında, "sosyal ilişkileri, sivil toplum ilişkileri" dedikimiz, kentine sahip çıkma dediğimiz -Raci hocanın temel projelerinden biri- konularında nasıl etkin olabiliriz, gerek akademisyenler olarak, gerekse meslek odası olarak nasıl etkinlikler-yaratabiliriz? Bunlar için projeler geliştirmemiz gerekiyor diye düşünüyorum. Çünkü, bunlar hemen çok kısa sürede olan şeyler de değil, süreç isteyen şeyler. Bu dönüşümü bizim sağlayabilmemiz için, gene bir 10 yıla bizim de zaten ihtiyacımız var. Ama biz iyi projeler üretebilirsek, sahiplik meselesini yaygınlaştırıp, insanların bir kültürü haline getirebilirsek, belki 10 yıl içindeki dönüşümü daha sağlıklı yapmayı başarabiliriz diye düşünüyorum.

TEKİNBAŞ: Aslında söylenebilecek hemen her şey söylendi, son konuşmacı olarak bana da söylenecek yeni bir şey kalmadı gibi geliyor.

Öncelikle bir hatırlatma yapmak istiyorum: Aramızda akademisyenler de var, YÖK Yasası ilk çıktığında her yönüyle eleştirdik ve bu yasanın geriye atılmış bir adım olduğunu savunduk, ancak şimdi YÖK Yasasını, son gelişmeler dikkate alındığında, mevcut yasayı, haklı olarak, savunur hale geldik.

Buradan Perihan hanımın söylediği bir konuya gelmek istiyorum, "Kurumlara sahip çıkmak ve/veya mevcut yapıya sahip çıkmak gerekiyor" dedi. Bu sahiplenmenin sınırlarını iyi belirlemek lazım. Bir kere her şeyden önce ben şu dönemde yeni bir -adına "İmar" demek istemiyor olsak da- imar yasası yapılmasını çok sakıncalı görüyorum. Yeni bir yasa bu dönemde yapılırsa ve TBMM'de kabul edilirse ve yürürlüğe girerse bugün içinde bulunduğumuz noktadan, mevzuat anlamında çok daha geriye gideceğimizi düşünüyorum.

Bu noktada biraz geçmiş hatırlamakta belki fayda var. İlk İmar Yasası 1956'da çıktığında, güzel, o günkü şartlara da belki uygun ve o

günün sorunlarına bazı cevapları olan, çok da küçümşenmeyecek içerikte bir yasa. Ama 1958'de İmar ve İskân Bakanlığı kurulduğunda biraz ortalık karışıyor. Neden? İmar İskân Bakanlığı daha kurulurken, o dönemin işlemeyen birtakım kurumlarını da bünyesine alıyor. Köy hizmetlerinin bir dairesi, İmar ve İskân Bakanlığı'nın bünyesinde belli bir görev alıyor ve o görev orada hiç yürümüyor, yapılmıyor. Bir süre sonra kendi kendine eriyor; tıpkı bugün yapı malzemelerinin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde sürdürülmesi beklenen bir iş olması gibi. Daha sonra Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'yla birleşirken de aynı şeyler yaşanıyor. Yani 1958 de yapılan, bugün de hep gerçekleştirdiğimiz yanlış uygulama oluyor. Tüm konuşmalarda bu konu eleştirildi. İşlemeyen yeni bir kurumsal mekanizmayı, zaten işlemeyen kurumları birbiriyle çarpıp, bölüp, çıkarıp yeni bir kurumsal yapı gibi ortaya koyduğunuzda daha da kötü ve işlemeyen bir kurumsal yapı oluşturuyorsunuz.

1992-1993 yıllarında sürdürülen ve o dönemde hükümet politikası olarak ortaya konulan, Şehircilik ve Konut Bakanlığı'nın kuruluşuyla ilgili çalışmalara göz atarsak, çok net hatırlıyorum pembe bir kitapçığı var. İki bölümden oluşan bir kitapçık, birinci bölümü, bu bakanlığa neden ihtiyaç olduğunu çok anlamlı ve doğru bir biçimde anlatıyor. Şehircilik ve Konut Bakanlığı'nın kurulmasının neden gerektiğini çok net anlıyoruz ve inanıyoruz. Teorik, pratikle de bütünleşen açıklamalar yer alıyor. İkinci bölümde de, bakanlığın kuruluş yasası var. Birinci bölümle uzaktan yakından ilgisi yok. Kuruluş Yasası, o günkü planlama mevzuat karmaşasını aynen tutup, kurumları bir araya getiriyor. Yani ülkenin sektörel planlama kurumlarını bir bakanlık bünyesinde toplayınca sorunun çözümünün sağlanacağı inancı hakim olmuş bir taslak olarak gündeme geliyor.

En büyük sorunlarımız arasında, söylenenlerle yapılanlar arasında her zaman büyük çelişkiler görülmesi. Genelde bizim imarla ilgili mevzuatımızın biçimlenişine baktığımızda, hep tepkisel birtakım davranışların çok ön planda olduğunu görüyoruz. Yani "merkezi

yönetimin davranışlarına tepki" verip yerel yönetimlere yetki veriyoruz. Onu da niye verdiğimiz veya nasıl verdiğimiz, hangi araçlarla desteklediğimizin sanki hiç önemi yokmuş gibi davranıyoruz. Yapılanları, varsa, planlama teorimiz kapsamında da açıklayamıyoruz, çünkü zaten öyle bir açıklama yapmamız da olanaksız, açıklaması yok. Sadece bazı güncel sorunları çözmeye dönük, Ü. Nevzat Uğurel'e orada katılıyorum aslında onlar da plancılardan saptadığı sorunlar değil, bambaşka sorunları çözmeye dönük bazı düzenlemeler yapıyoruz.

1985'de yapılan düzenlemeler kapsamında belediyelere yetki devri de bu kapsamdadır. O zaman çok çağdaş bir adım olarak gibi lanse edildi ve kabullenildi. Gerçekte hiç öyle olmadı. Çağdaş bir atılım olsa idi, içi bu kadar boş bırakılmazdı. Demek ki amaç yerel yönetimleri desteklemek yetkili kılmak değildi. Güç ve olanaktan yoksun yetkinin kullanımında sorunlar çıkması ve hazırlıksız, altyapısız kullanılan yetkinin sonuçları, planlama açısından, oldukça vahim oldu. Demek ki, aslında bizim belediyelere yetki bırakmadaki veya vermedeki amacımız, Türkiye'deki planlama pratiğinde daha ileri bir noktaya gitmek değildi. Eğer amaç yerel yönetimleri yetkilendirmek olsaydı sektörel planlamada merkezi yönetimi giderek rakipsiz hale getirecek kadar merkezi yetkiyi getiren yasal düzenlemeler yapılmazdı. Bu düzenleme o günün koşullarında başka bazı sorunları çözmeye dönüktü. O zaman diğer sorunlar bizim için, mevcut planlama sorunlarımızdan daha öncelikli hale zorunlu olarak geliyor. Bekleyecek miyiz? Tabii, diğer sorunların çözümüyle ilgili olarak beklemeyeceğiz. Ama büyük bir olasılıkla çok daha olumlu bir sonuca varabilmek için, Nevzat'ın dediği gibi 15-20 sene gibi, belki 10-15 senesi gibi bir zaman gerek duyulabilir.

Katılmadığım bir açıklama daha var. Bazı çalışmaların içinde olmamak gerekir gibi algılandı bazı sözler. Yanlış algılamış da olabiliriz. Eğer, Nevzat'ın sözünü ettiği ikinciyi dönemeci daha olumlu bir nokta olarak görüyorsak ve bugün bazı çalışmalar yapılıyorsa kesinlikle o çalışmaların bir parçası olmalıyız Çünkü, içinde olmadığımız her çalışma, bizi çok daha

kötü noktalara getirebiliyor. Mevzuatın nasıl yapıldığı konusundaki sorunları Feridun bey söyledi. Ben çok fazla mevzuat çalışmasında bulundum. En dehşete kapıldığım, 1984'teki af yasası çalışmalarıydı. İşin hangi boyuta geldiğini ve geleceğini de orada görebildik. Biz İmar Proje Dairesinde (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, TAU Genel Müdürlüğü) plancı arkadaşlarla, "büyüklerimizin" hiç mi hiç görmediği bir çalışma yaptık. "Nasıl bir kurumsal yapılanma ve nasıl bir mevzuat?" gerektiğini ve bunun hazırlanmasında ne-lerin dikkate alınması gerektiğini kendi meslek deneyimimiz çerçevesinde belirlemeye çalıştık. Pratiğin fazlasıyla içinde olan, sorunları birebir yaşayan plancıların hazırladığı bir çalışmaydı. Sorunların büyük bir bölümünün -gündelik sorunlardan bahsediyorum- çözümünün, çoğunlukla çok kişisel hedefler ve davranışlar nedeniyle de engellenebildiğini gösteren bir çalışma oldu. İşin bu boyutunu hiç küçümsememek lazım. Kişisel tepkiler, davranışlar, hedefler, Türkiye'deki planlama teorisinin ve pratiğinin geldiği nokta açısından son derece önemli.

Bunları konuşmakta da fayda var. Bakanlıklar parçalanıp, yetkiler bölündüğünde, birtakım insanlar Bayındırlık ve İskan veya İmar ve İskan Bakanlığı'ndan Çevre Bakanlığına, Sanayi Bakanlığına, Turizm Bakanlığına gittiğinde, oradaki planlamayla ilgili işlevlerde bir değişimin başlayacağını göstergesi oluyor. Bugün planlamanın bu çok başlılığı, parçalılığı çok farklı nedenlere dayanıyor. Ama, bu nedeni, yani kişisel bazı nedenleri de unutmamak lazım. İnsanca bazı tepkiler, fazla abartılı sektörel yasal düzenlemeler haline dahi gelebiliyor. Bu konuyu açıklamak için, Çevre Bakanlığıyla ilgili geline nokta da bu etkenin çok çok önemli bir payı olduğunu hatırlamak yeterli olabilir.

İsim isim belki konuşulabilecek, ama aslında kurumsal olarak bizi ne noktaya getirebildiğini görebildiğimiz pek çok örnek var. Tabii, bundan kurtulmak mümkün mü? Mevcut kurumları mümkün olduğunca bu tür çalışmaların içine sokmamak gerekiyor. Kendim de aynı şeyleri yapmış bir insan olarak söylüyorum bunu. İnsansınız ve ona göre birtakım şeyleri etkileme gücünüz de olduğunda

bunu Eğer, 1993 yılında Şehircilik ve Konut Bakanlığı kurulmadıysa, bunda benim de, Feridun beyin de ciddi katkısı vardır, bunu söylemekte bir sakınca yok. Eğer, o gün bu konular konuşulmuş olsaydı, farklı noktalarla değerlendirirdik, bugün farklı açılardan değerlendiriyoruz. Bu konuları bu yönleriyle de konuşmanın zamanı geldi düşüncesindeyim. Bugün eğer, Türkiye'de Şehircilik veya Yerleşme Bakanlığı sözleri ediliyor ise, 90'lı yıllarda Şehircilik ve Konut Bakanlığı'yla ilgili yanlışlara düşmemek veya onun benzeri bir davranış modeli içine girmemek gerekiyor. Elbette ki, araçları geliştireceğiz, ancak kurumsal yapı anlamında Türkiye'de çok daha büyük sorunlar yaşanıyor, bu konuya daha büyük ağırlık vermek gerekiyor çalışmalarda. Yine de kurumsal yapının tek başına ele alınması bir fayda sağlamayacaktır. İmar Yasası ile ilgili çalışmaların takibi son derece önemlidir. Neler olduğunu bilmiyoruz. O konu şu anda tam bir kapalı kutu. Bu konuda bazı girişimlerin faydalı olacağı kanısındayım.

CAN: İlk tur için hepinize teşekkür ediyorum.

Kısa bir toparlama yapıp, daha sonra ikinci turla ilgili görüşlerinizi alacağım. İlk turda doğrusu bu tür tartışmaların yeni tartışmalar olmadığı, yıllardan beri yapıldığı, fakat bir ilerlemenin sağlanamadığı anlaşıyor. Dünyadaki gelişmelerin iyi analiz edilemediği ve buna ilişkin bir hedef konulamadığı açık. İçinde bulunduğumuz koşullarda, Dünya Bankasının, IMF'nin dayatması ve diğer küresel güçlerin etkisiyle kabullenemediğimiz, mevcutta bulunan kurumsallaşmalardan da geri bir noktaya düşme endişeleri yer almaktadır.

Bir tarafta dünyadaki gelişmeleri çok iyi değerlendiremiyoruz, diğer tarafta da ülkemiz içindeki deneyimleri çok iyi tahlil edemiyoruz. Bu tür bilgileri üretecek, araştırma alanlarına, envanterlere ve yönetimine sahip değiliz. Çok geri bir tartışma noktası olan yetki konusuna takılmışız ve bir uçtan (merkez) diğer bir uca (yerel) savruluyoruz. Kişisel tepkiler, davranışlar planlama pratiğinde bazen belirleyici olabilmekte. Halen 50-60 yıllardaki yasalar ve kurumsallaşmalar hakim. Gelişmeleri yönlendiren değil, gerisinde kalan bir süreç yaşanmakta. Yasal, kurumsal değişimlerin

altında yatan davranış biçimi ise tepkisellik. Bu tepkisellikten kurtularak yeni anlayışlara, araçlara ihtiyacımız var. Mevzuat ve kurum-sallaşma açısından ilişkilerin kurulması gerekiyor.

Bu yaklaşımlar çerçevesinde konuyu biraz daha somut problem alanlarında tartışalım. Ömer beyin söylediği anlamda, planlamanın problem alanları nelerdir? Bu problem alanlarına göre kurulacak kurumun işlevi ne olacak, rolü ne olacak, nasıl örgütlenecek, nasıl teşkilatlanma yapısı olacak? Bu kurum diğer kurumlardan neler isteyecek?

KİPER: Doğrudan sizin sorularınıza somut yanıtlar olmasa da, burada konuşulanlar çerçevesinde bazı eklemeler yapmak isterim.

Arkadaşlar haklı olarak, bugün geline noktada planlamanın bir yetki ve mevzuat sorunu olmadığını vurguladılar. Ben de katılıyorum. Yetki sorununun çözümünden önce planlama kurumunun içinin doldurulması gerekir. Öncelikle ne için, hangi sorunların çözümüne yönelik, kimin içi plan yapıyoruz? "Hangi toplumsal kesimleri, ya da ne tür toplumsal sorunları çözmeye yönelik olarak planlamayı kurguluyoruz? Kimlerle birlikte planlıyoruz?" gibi sorulara yanıtlar aranmalı ve sonra da nasıl planlama konusu gündeme getirilmelidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında belki değil ama, sonraları biz daha çok hep nasıl planlama konusu ile ilgilendik. Plan yapımı ile ilgili sorunlara yanıt arayıp plan yapım yöntemi ile ilgili eleştirilerde bulunduk. Amaca yönelik sorgulamalar ve tartışmalar genelde ikinci planda kaldı.

Nasıl planlama ile birlikte kimlerle birlikte planlama konusu da önemli. Bugün geline noktada tartışılan sermaye çevresi ile birlikte planlama fikri en azından bana soğuk geliyor. Konuşmamın başında, hiç değilse geriye götürülmeye çalışılan mevcut yapıma sahip çıkalım demiştim. Statükocu ya da tutucu olmak hiçbir zaman istemem, ancak planlama ve yerleşim kararlarının oluşmasında tek başına sermaye çevresinin belirleyici olmasını da hazmedemiyorum.

Önceki gün gazetede Bingöl Belediye Başkanının ilginç bir açıklaması yer almaktaydı. Deprem konutları inşaatının durdurulması

yönünde belediyesi dava açmış. Konunun ayrıntılarını bilemem ancak, planlama sürecinde yer alacak aktörler arasında, ilgili Belediyesinin dışlanması anlayamıyorum. Belediye Başkanının bilgisi dışında planlamayı ve uygulamayı yürütmek böylesi yanlış uygulamalara yol açacaktır. Nitekim, gazete haberine göre iptale gerekçe olarak, Belediye Başkanı "inşaatların, drenaj kanalı ve DSI altyapı çalışmasının üzerine yer almasını" göstermektedir. Özellikle afetler sonrası planlama-uygulama süreçlerinde yapımcı firmanın yanlış yerleşimleri üzerine kurgulanan planlamalar, ya da plan değişikliği uygulamaları gündeme gelebilmektedir, ki Marmara Depremi sonrasında da benzer süreçler yaşanmıştır. Bu tür bir planlama kılıfı, "planlamada kimleri" dışlıyoruz sorununun da ötesinde, mevcut verilerin elde edilmesi sürecine bile tahammülü olmayan bir acelecilikte planlama ve ardından uygulama gayretinin nedenlerini sorgulamayı da gerektirmektedir, kanısındayım. Plancılar, öncelikle bu gidişe karşı çıkmalıdır. Kaldı ki, sıkça eleştirilen imar planı sürecinde bile varolan doğal ve yapay değerler ile mevcut veriler temel alınır. Ben de 26 yıl imar planı hazırlama sürecinde görev almış bir plancı olarak imar planlarında hiç değilse elde edilebilen kurumsal ve bilimsel verilerin öncelikle dikkate alındığını söyleyebilirim. Beni "dinozor" olarak mı nitelendireceksiniz; bilmiyorum ama, bana göre, planlama "hala" bir kamusal eylem alanıdır. Bir başka anlatımla, planlama bir kamu hizmetidir. O yüzden kamusal yararın, kamu yararının vurgulanması gerekir diye düşünüyorum. Planlama kavramının içeriği doldurulurken, bunun kamu yararı öncelikli bir eylem olduğunun da altı çizilmelidir. Yoksa, sermaye çevresi otomobil fabrikasını orada kurmak istedi, ya da müteahhit o alana temel attı, diye yerleşim kararları oluşturulup sonra da planlama ile bu tür oldu bittilerin yasallaştırılması yoluna gidilmemelidir.

Ömer bey, planlama ile hangi sorunlara yanıt aranmalı, diye sormuştu. Konu, yerleşme, çevre ve planlama olduğu zaman, her türlü toplumsal sorun ister istemez, bizim planlama alanımız içine giriyor. Aldığımız her planlama kararıyla ileriye yönelik ya sorun yaratılıyor,

ya da o sorunların çözümüne yönelik adım atılıyor. Bu nedenle, plancı her türlü sorunu kendi eylem alanı içinde değerlendirmek ve çözüm üretmek durumundadır.

Murat bey, "mevzuatta yatay bağlantıların kurulmasının gerekliliğinden" bahsettiler. "Planlamayı kimlerle birlikte yapıyoruz?" sorusunda genellikle bakanlıklar ya da ilgili kamu kuruluşları çoğunlukla, "lerle" kısmını atıp, "ben" diyorlar. Özellikle, sektörel planlamalarda kurumsal öncelikler toplumsal yararın önüne çıkartılıyor. Zaten bakanlıklar arası çelişkiler ya da kavgalar da bu noktada çıkıyor. O nedenle kurumsal yapılanmada üst ölçekli planlama kararlarının önceliğinin ve yaptırımının olması gerekliliğinden bahsetmiştim. Çevre Bakanlığı çok iyi amaçlarla kuruldu, ancak, örneğin, Enerji Bakanlığı ile eşdeğer konumu nedeniyle enerji yatırımlarının yer seçiminde (nükleer santraller veya termik santraller örneklerinde yaşandığı gibi) Çevre Bakanlığının yaptırımı etkin olamamaktadır. Bu nedenle, kamu yönetimi örgütlenmesi içinde yerleşme, çevre ve planlama konuları ile ilgilenen bakanlıkların kararlarının ve konumlarının daha üstte olması gerektiğine inanıyorum.

"Gelecekte planlama ne olmalıdır?" sorusuna yanıt ararken, belirtilen sorularla birlikte durum saptama, bir envanter oluşturma da önemli olmaktadır. Sorunlarımız ve olanaklarımızın belirlenmesi, başlangıç noktamızı oluşturabilir. Bugün gelinen noktada sorunları, olanaklarımızı ve gücümüzü alt alta sıraladığımızda, ikincilerin daha sınırlı olduğu ortaya çıkacak. Ancak, bu bize önceliklerimizi belirlemede yardımcı olacaktır. Ortaya çıkacak öncelik alanlarına göre de, kurumsal ve yasal düzenleme kendiliğinden gelişecektir.

UGÜREL: Perihan'ın yerleşme, çevre ve planlama da karar verme yetkisinin bir üst düzeyde olması gerektiği görüşüne katılmıyorum. Üst düzeyde değil de, toplumda genel olarak orada yapılan tercih konusunda tartışıp oluşturulan bir fikre ihtiyaç var. Bir devlet politikasına ya da belki de o zaman iktidardaki hükümetin bir tercihlili politikasına ihtiyaç var. Eğer, enerji ülkesel çıkarlar açısından çok önemliyse, o zaman çevre ikinci planda zaten kalır ya

da çevre çok önemliyse, o zaman enerji için alternatif politikalar aranır, belki dış kaynaklı enerji o zaman tercih edilebilir. O zaman bir üst karar kuruluna gerek yoktur, çünkü ülke, devlet politikası olarak birtakım şeyler önceden kamuoyunda tartışır, açıklanır ve karar verilir, der ki "bu olacaktır". Mesela, tarım temasında gene aynı şeyi tekrarlırsak, eğer Türkiye'de tarım toprakları önemliyse ve birinci derecede korunması gereken bir konuya, o zaman biz yerleşmeleri kendi halinde gelişmeye bırakamayız. O zaman biz bunun envanterini çıkartırız, deriz ki, "Şu yerleşme gelişmeyecek, ben burada yeni insan barındırmayacağım. Ben burada barındırdığım anda, tarım alanlarını bunlar işgal edeceklerdir. Ben istediğim kadar yasa yönetmelik yapayım, bunları denetleyemem." O halde ben ne yaparım? Oradaki insanlara vergiyle paralellliği kurarak, o şehirde yaşamının maliyetlerini yükseltirim ya da o şehre hiçbir yatırım yapmam, altyapısını yapmam, okulunu yapmam, sağlık tesisi yapmam. O insanları tarım alanlarını yemek yerine, tarımsal niteliği olmayan arazilere, yerleşmelere taşınmasına teşvik ederim ya da oralara toplu konutlar yapar, insanlara "gelin orada oturun" derim, onlara orada iş olanağı sağlarım. Bu önceden devletin yapması gereken tercihlerdir, stratejilerdir, politikalar. Bizde bu yok işte, yasa, yönetmelik her şey var, ama devletin hiçbir zaman tercihi yok. Devletin tercihi nerede söz konusu oluyor? Devlet borç batağına battığı zaman, ormanları satarak tercih gösteriyor. Bu aslında politik tercihtir, çünkü devlet ya borç içinde yaşayacaktır, ya ormanlarını satacaktır. Bu tercih, kamuoyunda tartışılıp, benimsenmiş bir tercih değildir, bunun da eksik tarafı budur. Eğer tercih edilse, hükümete belki de kamuoyu, toplum farklı çözümler önerecektir ya da hep birlikte benimseyecektir. Ama böyle bir şey yok, yani sadece üstten empoze edilen bir süreç.

DUYGULUER: Ben de, özellikle son dört beş yıldır yapılan bu türlü hazırlıklarda, gerek mevzuat hazırlıkları, gerek teşkilat hazırlıklarında kullanılan ifadelerin bir anlamda amuca yerleştirilenlerin, aslında bunların amaç değil,

araçlar olduğunu ifade etmek istiyorum. Şu anda önümde Kamu Yönetim Temel Kanunu Tasarısında katılımcılık, saydamlık, hesap verilebilirlik, insan hak ve özgürlükleri, yani bunların hepsi amaç değil, kullanacağımız araçlar. Ömer beyin de söylediği, planlama hangi konuları çözüyor? Dolayısıyla, "biz işsizliği, sosyo-ekonomik sorunları çözebiliyor muyuz?" türü amaçları gündeme oturtabilmek de gerekiyor. Birçok kanunumuzda var, moda laflar "şeffaf olacağız, katılımcı olacağız" Mesela, bilgi edinme hakkı var; hatta öyle bir kanun da hazırlanmıştı. Sonra onu değiştirdiler, İdari Usul Kanununun içine konuldu. Bunların hepsi güzel laflar, ama bunlar amaç değil, hepsi araç. Benim burada söylemek istediğim: Bu amaçları, planlamanın gündemine nasıl oturtabiliriz ve büyük laflardan kurtararak alt başlıkları nasıl yazabiliriz? Bunları söylemek zorundayız.

Bu arada tabii ki, özeleştirici çok önemli oluyor. Özeleştirici biraz önce Belma hanım da başlattı, yani biz hem bürokrat olarak, hem serbest plancı olarak, kurumsal olarak son 30-40 yıldaki özeleştirimizi çok samimi şekilde "biz" öznesiyle değil, "ben" öznesiyle yapılması gerektiğine inanıyorum. "Biz" dediğimizde, olaylar kayboluyor, "biz şehir plancıları" değil, "ben şehir plancısı olarak şu konuda hatalıyım" şeklindeki özeleştirici ile, geleceğe ait belirlemeler yapılması gençlere, genç plancılara yeni kurumlara faydalı olacaktır diye düşünüyorum.

Bu amaç ve özeleştirici konusu bize ışık tutarken, bir de şuna dikkati çekmek istiyorum: Gene hazırlıklar içinde son üç dört yıldan beri var. Belki de, Perihan'ın dediği geriye gidiş konusuna direnmekle ilgili de olabilir. Biliyorsunuz, bizim konularımız "izin müessesesi" üzerine kurulmuş konular. Şu anda yasallaşan, Haziranda yasallaşan, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununda izin ve ruhsat kavramları bilgilendirilmeye dönüştürüldü. Birtakım dernek kuruluşları da öyledir. Bilgilendirme adına dilekçenizi verirsiniz, kurulmuş sayılır, sendikalar da öyledir. Bazı durumlarda birtakım medeni, modern toplumların belki de yapması gerekenler, ama ben gene yettiğimiz tarzla bu türlü bilgilendirme konusuna planlama içindeki durumunu çok

sindiremiyorum. "Acaba, çok mu statükocuyum?" diye kendi kendimi eleştiriyorum. Ama Amerika'da da, yani en özgür bildiğimiz ülkenin kitaplarında da, ne bileyim bir "Politics of Planning" okuduğunuzda, "izin" (permit) kavramının, bir müessese olduğunu ve planlamanın bu müessese içinde anlamlı olduğu ifade ediliyor. Anayasa Mahkemesinin de kararları bu yönde. Ancak, iki sene önce çıkmış Teknoloji Bölgeleri Kanununda şirket (veya firma) ruhsatını kendi kesiyor. Bende şöyle eleştiriyorum kendimi: "Ferdun, sen çok mu geri kaldın acaba?" diye düşünüyorum. Özellikle böyle bir eleştiriyi yapıyorum ki, onda da acaba bilmediğim bir durumu yakalayabilir miyim, bana öğretici olabilir mi? Yakalayamadığımdan, bunları hep planlamayı yavaş yavaş çökerten ve tüketen durumlar olarak görüyorum.

"Bilgilendirme sistemi" diye yasal bir kavram geldi. İfade çok güzel, bilgilendirme sistemi. Ama aynı kanunun içinde ne var biliyor musunuz? Kanun, firmalarla ilgili topladığınız bilgileri mahkemede kullanmayı yasaklıyor. İstatistiki bilgiler topluyorsunuz ve "bu başka şekilde kullanılamaz" diyor. Hani nerede bilgi edinme hakkı? Bilgi edinme konusunu mahkemede dahi kabul etmeyen DYY Kanunu (Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu) kendisiyle veya diğer şu andaki gündemle de çelişiyor.

"İzin" konusuna biz yıllardan beri, Belma hanımla birlikte (Anayasa mahkemelerinden gelen kamu yararı, kamu hizmeti tanımları vs.) ruhsat hukuku ile dahil olduğumuz için, bu hususun sunulmasında yarar gördüm.

BALAMİR: Bürokrasinin yapılması içinde hangi gruplar vardır, neyin savunucusudurlar, alternatifleri nelerdir? konuları benim tam bilemediğim, kestiremediğim konular. Bunların hem farkında değilim, hem de dışında kalmak gibi bir lüksüm var. Dolayısıyla, "teşkilatlanmayla, kurumlaşmayla ilgili konularda ne öneriyorsun?" diye sorulduğu zaman, ben bu tür koşulların yerine, doğal olarak "kurumlaşma hangi işleri yerine getirmek için vardır?" düşüncesiyle, işlerin içeriğine dayanarak doğrudan yanıtlar vermeye çalışıyorum. O içerik, Türkiye'nin nesnel koşullarını izle-

PLANLAMA
2003/2

mekle belirleniyor benim için. Bu nedenle "bazı konuları bırakalım da, 10 sene sonra ele alalım" gibi önermeler benim pek anlayabildiğim yaklaşımlar değildir. Bugün, yakın dönem geçmişe ve arkasından yakın dönem geleceğe baktığım zaman, çok farklı nitelikte iki farklı manzara görüyorum. Bu durum her türlü siyasi endişenin üstünde nesnel bir gerçeklik ve gerçekten hazırlanılması gereken bir durum. Onun için bu yeni durumun senaryosunun doğru geliştirilip, onun gerektireceği görevleri, mekanizma ve araçları, belki bugün var olmayan araçları, hiç değilse düşünce ortamında bugünden geliştirme ihtiyacı var. Dolayısıyla, mevzuat her zaman konuşmamız gereken bir konu oluyor.

UĞUREL: Biz 10- yıl sonraki asıl dönüşüme hazırlanalım, sizin söylediklerinize aynen katılıyorum. Yani şu anda yapacağımız bir şey yok gibi geliyor bana. Ama bir dönüşümü daha kaçırılmaz, buna iyi hazırlanalım.

BALAMİR: Ben ondan da emin değilim. Her zaman, yapılabileceklerin hepsini yapmaya gönüllü olmalıyız. Bugün de yapılabilecek çok şey var. Düşünmeliyiz ki 'eşref saati' hiçbir zaman gelmeyebilir. Siyasetler her zaman çok, ama Türkiye bir tane. Her ortamda da, kimi olay ve pozisyonların sağladığı olumlu fırsatları bulmak olanaklı; bunlar plancılara ümit vermeli. En yakın örnek depremle ilgili konularda bulunuyor. Yönetimlerin yarım gönüllülikle yaptıkları; siyaseten mecbur kaldıkları için yaptıkları çalışmalarda yönlendirilebilir marjları var. Bunu sonuna kadar toplum yararına kullanmak da bizim görevimiz.

Yatay bağlantılar meselesini galiba iyi anlatamadım. İster taşınmaz piyasaları üzerinde parasal denetim yolları ve vergileme, ister kullanım türleri üzerinde yaptırımlar olsun, bunların doğrudan "Plan kararları" ile bağlantılarının, söz konusu yasalarda tanımlanmış olmasını istemeliyiz. Örneğin, fiziki kararlarda yaptırım gücünü artırmak için taşınmaz vergisi nasıl yerel yönetimin erkinde tutulabilmeli? Planlama birlikte bu kullanılan bir araç haline nasıl getirilir? Buna benzer bir yetki yerel yönetim tas-

lağına konulmuş. Bundan plan kararlarını etkili kılmak için yararlanmalıyız. Önerilen düzenlemelerin başka amaçlarla örneğin yerel yönetim gelirlerini artırmak ya da cezalandırmak için değil, ancak plan hedeflerine erişmek amacıyla ve buna dayalı olarak yapılabileceği hükmü yer almalıdır. Yerel yönetimin taşınmazlar üzerinde farklı vergileme erkinin yalnızca planla birlikte uygulanabileceği hükmü, planlama kurumunu güçlendirecek bir araçtır. Bu bir yatay bağlantıdır.

Benzer bir durum yine Deprem Mastır Planı kapsamında söz konusu oldu. Bilindiği gibi, Kat Mülkiyeti Kanunu'nun kullanımları denetleyen bağlayıcı hükümleri vardır. Yasanın kimi kullanımları doğrudan yasaklaması dışında, 'yönetim planı' marifetiyle de kimi kullanımların iskan alanlarından dışlanması sağlanmaktadır. Bu yasada doğrudan imar planına gönderme yapılarak, imar planında yasaklanan kullanımların yapılarda yer alamayacağı hükmünün getirilmesi, planların gerçek bir yaptırım aracı kazanması ve hayata daha etkili bir biçimde girmesi demektir. Bu tür kararlara imar planı notlarında yer verilmekle yeterli bir yaptırım sağlandığına inanmak zordur, çünkü bu tür kararlar planla birlikte unutulup rafa kaldırılır, yaşam devam eder. Oysa aynı konuda Kat Mülkiyeti Kanunu'nda plana açık referans gösterilmesi, konunun unutulmasına bir gerçek engel oluşturacağı gibi, günlük yaşamda plan önerilerinin sürekli gündemde kalmasını sağlar. Böylece planda belirtilen kullanımlar dışında, apartman yönetimleri de karar alamaz. Bu imar planının içeriğine bir yaşam zenginliği getirir. Hazırladığımız planlarda kullanım kararları yoluyla gerçek dünyayı yönlendirme erki güçlendiği için, giderek planlarda bu konuda daha duyarlı değerlendirme ve önerilerde bulunulması anlamlı bulunacaktır. Bunun gibi Kira Kanunu kapsamında da kapılar açılabilir, başka konularda da... İmar pratiğinin yatay bağlantıları kuruldukça, toplumda daha konsolide edilmiş bir kurum haline gelecektir.

UĞUREL: Aslında imar planı notları bunu sağlayacak bir yeterliliktedir. Mesela, biz yazabiliriz, deriz ki "burada Kat Mülkiyeti Kanununa dayanarak bürolara, üst katlara, şu tür

kullanımlara izin verilemez" notunu yazarız ve uygulanabilir. Ama yasal araçlar mutlaka çok önemli. Bizim İmar Yasamız aslında hiçbir zaman şehircilik yasası değil, yani temel olarak yapılaşmaya yönelik bir yasa, bütünüyle yapılaşmayı tarifleyen bir şey. Bir tek imar planı yapımı ve değişikliklerine dair esaslar bölümünde birtakım şehircilik ilkeleri var, o da çok yetersiz. Yapılaşma kısmı var, ama şehirleşme kısmı da zaten çok da böyle yasa maddeleriyle düzenlenecek bir şey gibi gelmiyor bana. Daha bir politikalar bütünü, stratejiler bütünü gibi geliyor. Bunları yasaya ya da yasal çerçeveye, mevzuata bağlamak doğru değil gibi geliyor bana. Çünkü, bunlar süreç içinde değişen şeyler, teknolojiyle, yaşam koşullarıyla, ülkenin refah düzeyiyle değişen şeyler. Ama toplumda buna ilişkin bir bilinç ve kültür yaratılması meselesi var. Yani ihtiyaçların değişebileceği, ihtiyaçlara göre yorumların yapılabileceği konusunda insanlar bilgilendirilmeli.

Bir de, şehirciliğe esas çok zararlı gördüğüm, özellikle İller Bankası'nın getirdiği planlama sistemi vardır. Bu yasalarda tarif edilmemiştir, ama tüm Türkiye'deki imar planı pratiğine bu yansır. Nasıl yansır? TAKS, KAKS meselesi, yani bu iç piyasada üretilerek elde edilir, hiçbir yerde maddeleştirilmemiştir. Ama uygulanır, her alanın TAKS'ı, KAKS'ı yazılır, kat yüksekliği verilir, ona göre böyle asker düzeninde şehirler oluşturulur. Ben birkaç deneme yapmaya çalıştım: Ben taban alanı vermek istemiyorum, ben her tarafa eşit yoğunluk vereceğim. Kimisi tabanda yaysın bir kat yapsın, kimisi beş kat yapsın. O kentin o yerleşmenin olanakları neyi kaldırıyor ona göre şekillensin, şehir biraz hareketli olsun. Ama bu konuda İller Bankası'nda askeri düzen vardır.

KIRAL: Bir önceki konuşmada ben, yerleşmelerin sorunları, planlama sürecinin sorunları, planlama mevzuatı, planlama kurumlarının sorunlarından bahsettim. Bir de, plancının sorunları var, yani plancı kimdir? Bunu da, tanımlamamız, sorgulamamız lazım. Plancı, bir şehre gidip de, İller Bankasının tanımladığı gibi sorunları istediği kadar iyi tanımlasa, sonra da çok güzel bir tasarım

yapsa, perspektiflerini çizse, plan notlarını yazsa, bu acaba uygulanıyor mu, uygulanır mı, uygulandı mı? Seneler önce biz öğreniyken yaptığımız bir çalışmada rahmetli Tuğrul hocanın yaptığı bir imar planı vardı, Bafra. Bir de, o dönemde plancı kimliği çok itibar edilmeyen bir plancının yapmış olduğu kentte bir mukayeseli araştırma yaptık ve bu kentlerdeki imar planı değişikliklerine baktık, yani hangi değişiklikler olmuş, nerede olmuş, senede kaç tane olmuş vesaire. Acaba, bir farklılık var mı, yani iyi plancıyla kötü plancı arasında bir fark var mı? Çok fazla bir fark çıkmadı, çünkü sistem uygulanmayan bir sistem olarak tasarlanmış. İller Bankasında ben de bir müddet çalıştım. İmar planını belediyeler, su, kanalizasyon projelerini yaptırtıp da, boru döşemek için isterler, "bir an önce yapın" diye baskı yaparlar. Şimdi hâlâ öyle mi; bilmiyorum. Anlaşılan aynen devam ediyor. Dolayısıyla, plancının değişen rolünü tartışmamız ve tanımlamamız lazım. Etik meselesi, onun için de önemli, hangi kimliğe göre etik? Kendisini yarı tanrı gibi hisseden, oturduğu koltuğu dolduran, dediği dedik, astığı astık, kestigi kestik bir plancı kimliğinden mi bahsediyoruz; yoksa bir süreç içinde kentin sorunlarını çözmeye çalışan, onları analiz eden, kolaylaştırıcı bir rolü olan ve sorunların sahiplerinin vizyonları, objektifleri, hedefleri, olanakları, fırsatlarını değerlendiren, mekansallaştıran ve onların bu planlamayı yapmalarında kolaylaştırıcı bir rol üstlenen bir kimlik mi, bir tanım mı? Bunun da tartışılması lazım. Dolayısıyla, "şehir plancısı" dediğiniz zaman tek bir tanım yok, değişen tanımlar var. Onun için dönüşüm çok önemli, yani içinde bulunduğumuz dönem uzun sürer, kısa sürer, 10 senedir, 5 senedir onu bilemem, ama bütün sorunları bir arada ele almamız lazım.

Belma'nın söylediği, 1992-93 döneminde kuruluş yasa taslağı hazırlanmış olan şehircilik bakanlığının kurulmadığı daha mı iyi oldu? Bence iyi olmadı bilinen nedenlerle eski taş eski hamam devam ettirildi, sorunlar daha da ağırlaştı. Sonuç olarak, yaklaşık 20 senedir şehircilik bakanlığı olmayan bir ülkede yaşıyoruz. Onun için ben o türden tartışmaları daha derinlemesine yapmak isterim.

PLANLAMA
2003/2

DUYGULUER: İçinde bulunduğum için 1984- de, o andaki bakanlık değil de, Toplu Konutta bulunmam nedeniyle (mevzuatı hazırlayanlar içindeydim ve çok ayrıcalıklı bir kurumun oluşumu sağlanıyordu); mesela Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresinin tüm ülkeyi, bir anlamda, yönetimi için büyük bir teşkilat haline getirilmek istenmesine ilişkin tecrübeyi nasıl cevaplandırıyorsunuz.

KIRAL: Hayır, Toplu Konut bütün ülkeyi yönetmedi. Ben size kısaca bir açıklama vereyim: Şehircilik Bakanlığı'nın kuruluşu siyasi bir hedef olarak konulmuştu, yani Toplu Konut İdaresinin kendi projesi değildi. Dolayısıyla, bir devlet-bakanı vardı, o dönem koalisyonlar dönemidir. Zaten Türkiye son dönemdeki koalisyonlar döneminde siyasi partizanlaşma, dolayısıyla disentege, birbirinden kopuk bakanlıklar, bakanlıklar içinde birbirinden kopuk genel müdürlükler, birbirinden kopuk dairelere dönüştü. Yani ben kurumsal analiz yaparken bütün bunlara da incelememiz gerektiğini düşünüyorum. Dairenin içindeki insanlarda bile, siyasi farklılaşma, bakana yakın olma, olmama gibi nedenlerle bir disintegrasyon sürecimiz var; bu genellikle bütün kurumlarda geçerlidir. Onlara girmek istemiyorum, ama bir Şehircilik Bakanlığı'nın kurulması o dönemde bir siyasi hedefti. Bu siyasi hedefi gerçekleştirmek için o taslak hazırlandı. Taslak bütün bakanlıklara gönderildi, hatta Emlak Bankası o dönemde bir başka siyasi partiye aitti, o bile bu bakanlığın altına verilmesine izin vermişti.. O dönemde bu yaptırılmadı, aynı siyasi partinin içinde olmasına rağmen Bayındırlık Bakanlığı siyasi bir engelleme yaptı, onun altında bürokratik engellemele- rinde olduğu anlaşıyor ve sonuçta kurulmadı. Kurulmamış olması iyi midir, kötü müdür? Bunu gerçekten bir plancı kimliğimizle analiz etmemiz, sorgulamamız lazım. Peki, Şehircilik Bakanlığı kurdurtulmadı da da yerine yeni bir kamusal düzenleme mi yapıldı? Hayır. Durum daha da kötüleşti. Peki, Türkiye'de büyük ölçekli projeler var mı? Bunları sorunları kendine dert eden, kapsayan projeler var mı? Var, onun için ben baştan şunu söyledim: Biz bir şey geli-

tirirken, peki Türkiye'de ne oluyor? Türkiye büyük bir ülke. Dolayısıyla, Türkiye'de ger- çekten bu işleri dert edinmiş kuruluşlar var, Türkiye dışındaki kuruluşlar da var.

Ben Avrupa Birliğine siyah, beyaz olarak bakmıyorum. Avrupa Birliği, Türkiye'de proje yaptırtıyor mu, plan yaptırtıyor mu? İyi ya da kötü yaptırtıyor, bunları da sorgulamalıyız.. Avrupa Birliğinin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi için üç projesi var; Kırsal Kalkınma Projesi, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme Projesi, Kültürel Miras Geliştirme Projesi. Bu üç projeye ilgili uygulamaları başlattı. Bir tek Kırsal Kalkınma Projesi sanıyo- rum bugünlerde başlayacak. Bunlar, Avrupa Birliğinin bölgesel ölçekli, il bazında ve bölge bazındaki projeleri. Bir de, kent bazında, kent- lerde kentsel parçalar bazında projeleri var. Bunlardan biri, Fener Balat Projesi. Fener Balat Projesi, oradaki kadınların eğitimsizlik sorununu çözmeye çalışıyor, oradaki tarihi yapıların restorasyonu sorununu çözmeye çalışıyor. Üç dört bileşeni var, çöp toplama sorununu çözmeye çalışıyor, çarşıdaki pazar yerinin modernizasyonunu çözmeye çalışıyor. Ben bir şehirci olarak baktığım zaman, burada olumlu bileşenler görüyorum. Eksikleri de görüyorum, çünkü orada yapısal sağlamlaş- tırma, takviye, yani depreme, afetlere karşı dayanıklı haline getirme komponentinin olmadığını görüyorum. İçindeki insanlarla ilgili sosyal ve diğer ekonomik sorunları çözmeye ilgili komponentlerini (bileşen- lerini) henüz görmüyorum. Tam anlamıyla bir kentsel rehabilitasyon projesi değil, ama içinde önemli öğelerini içeriyor. Başlangıç aşamasında yavaş yavaş ilerliyor. Bizim şehir plancıları olarak çok dikkatli izlememiz ve sorgulamamız gereken bir projedir. İzlememiz gereken bir diğer proje de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 9 vilayette Kültürel Mirasın Geliştirilmesi Bütünleşik Strateji Uygulama Planı çalışmaları ile baş- ladı. ÇEKÜL bir konsorsiyumla birlikte bunu yürütüyor. Uygulamalara başladı, ihtiyaç ana- lizleri yapıyor, stratejik planlama çalışmaları başlatıldı.

Bir benzer proje de, bu sefer Devlet Plan- lama Teşkilatının IICA'yla birlikte başlattığı ve IICA'nın finanse ettiği Doğu Karadeniz

Bölgesi Kültürel Turizm Gelişme Strateji Planı. Bunların ortak özelliği nedir? Burada "sorunların sahibi olan ortaklarla bu işi planlayın" diyorlar, yani öz olarak baktığım zaman, "onlarla birlikte masa etrafında toplanıp, onların sorunu nedir, olanakları, fırsatları nedir, nü: tür tehditler var; bunları saptayın. Her bir odak grubunun ilgi grubunun kendi görüşlerini çıkartın, bunların konsensüsünü sağlayın ve taahhütlerini sağlayın, sorunları ve planı sahiplendirin ve planı bu şekilde gerçekleştirin" diyor, Yoksa, artık kimse "siz buraya bir imar planı yapın, getirin bize, biz onaylayalım, para da verelim" demiyor. Katılımın artık formları şekillendi, formlar artık belli, ya arama konferansı yapıyorsunuz, ya diyalog konferansı, ya karar konferansı, SWOT analizleri yapıyorsunuz, artık planlama sürecinin adımları şekilleniyor. Artık, alafanga proje hazırlama, alafanga planlama hazırlama işleri fiilen Türkiye'ye girdi. Bu projelerde çalışan plancı arkadaşlarımız adım adım bunları yapıyor. Peki, Türkiye'de Avrupa Birliği, JICA olsun, yabancı menşeli proje anlayışı, peki onun dışında iyi uygulamalarımız yok mu? Ben gene bakıyorum, Kelkit Havzası Kalkınma Girişimi var. Bu çok önemli bir şey, sivil toplum örgütü olarak ÇEKÜL girdi, oradaki vilayetler girdi, belediyeler girdi sanıyorum Tokat Valisi bunun başında, birçok yerel kuruluş, sivil toplum kuruluşu, girişimlerle ortak olarak belirli bir havzanın planlanmasını, kalkınmasını amaçlayan bir çaba var. Gene katılımcı ortak karar kurulları var.

Türkiye bir başka önemli şey, Bursa kenti kendi strateji planını hazırladı. Karar konferansları, diyalog konferansları düzenledi, yani profesyonel girdiler alarak bunları hazırladılar. Raci hocanın da içinde olduğu bir çalışmadır bu. Dolayısıyla, bu da çok önemli bir girişim, yani kent yönetiminin, sivil girişimlerin kendi yaşamı çevresinde vilayetiyle ilgili bir planlama çalışması... İyi, kötü eleştirirsiniz, eleştirmedesiniz onu bilemem, ama ayrıntısına girip bunları analiz etmemiz, izlememiz lazım.

Bir başka örnek, Gelibolu Yarımadası'nda Raci hocanın yaptığı Barış Parkı'nın uzun devreli gelişme planı. Bu da, gene bir stra-

teji, farklı süreçlerle yapılmış bir planlama çalışması.

Bir diğer çok önemli izlememiz gereken proje ise, İstanbul Deprem Master Planı. Belki de dünyada ilk defa oluyor, bu büyüklükte bir metropolde ilk defa depreme vurgu yapan bir master plan çalışması yapılıyor. Sanıyorum, şimdi Zeytinburnu'nda bir pilot proje var. Bu Master Planının uygulama strateji planı nasıl hazırlanır? Onun hazırlıklarına başladılar. Bu da, takip etmemiz gerekli bir diğer canlı deneyim, ders çıkartmamız gerekli bir uygulamadır.

Türkiye'deki uygulamaları o açıdan hem izlemeliyiz, hem de bunlardan ders çıkartmalıyız. Dolayısıyla, planlama sürecinin, kentsel planlama olsun, bölgesel planlama, havza planlaması olsun, bu uygulamalarla birlikte kentlerimizdeki sorunları da çözebilmek için yeni araçlara ihtiyacımız var. Mesela, kentsel rehabilitasyon kavramı, mekanizması nasıl olacak? Mesela, hep gördüğümüz şu: Mühendisler, depreme dayanıklı hale getirmek için yapıların kolon, kiriş gibi yapısal elemanlarının taşıyıcı sistemlerin güçlendirilmesinden bahsediyorlar, "çelik kullanarak mantolama, ya başka tekniklerle mantolama yapalım" diyorlar. Ama düşünün ki, bir İstanbul'u alalım, İstanbul Tarihi Surları bölgesini alalım, bu alanda siz işyerleri, konutlar, tarihi yapılar gibi birçok yapıyla karşılaşıyorsunuz, bunları teker teker bir mühendislik projesi olarak görmeye çalışıyorsunuz. Bu tabii, tek boyutlu bir şey, bunun içine girdiğiniz zaman, içindeki insanlar, yaşayanlar, konut olsun, işyeri olsun, bunların sorunlarına da girmemiz lazım. Dolayısıyla, onun içinde eğer işsiz varsa, onların iş edinme süreçlerini geliştirmemiz lazım. Onları meslek sahibi yapmamız lazım, gelir dağılımını düzeltmemiz lazım. Küçük ve orta ölçekli işletmeler ise, onlara belki mikro krediler mi, makro krediler mi neyse, onların ekonomik olarak örgütlenmelerini sağlamamız gerekir, alan yönetimine geçmeleri ve kendi çevrelerine sahip çıkmalarının ortamlarını sağlamamız gerekir. Dolayısıyla, bir "kentsel rehabilitasyon projesi" dediğimiz zaman, şu anda ismi olan, kendisi olmayan kavramla hep konuşuyoruz. "Kentsel yenileme" dediğimiz

PLANLAMA
2003/2

zaman da onu kastediyoruz, "kentsel koruma" dediğimiz zaman da onu kastediyoruz. "Kentsel koruma" dediğimiz planların hepsi gene TAKS, KAKS verilerek planlanıyor. "Boyası şu olsun, yeni yapıların cephe oranları şu olsun, bu olsun" diyoruz. Ama içindeki, yani bir koruma projesinde yapının kendisi kadar, içinde yaşayanların geliştirilmesi, kalkındırılması, sağlıklandırılması, yaşanabilir kılınması da önemlidir. Dolayısıyla, bunu koyduğunuz zaman, bir bütün olarak biz korumadan bahsedebiliriz.

Bölgesel planlamaya geçtiğimiz zaman, bölgesel sorunları çözebilmek için "yeni kent"ler yapmamız gerekebilir. Kuzey Anadolu Fay Hattında çok riskli yerleşmeler var, belki bunları taşıyacağız, belki yeni kalkınma odakları yaratacağız. Bunlara baktığımız zaman, o zaman yeni araçlar, planlama araçları setine ihtiyacımız ortaya çıkmaktadır. Bir kere yeni planı kimliği, yeni bir planlama süreci, proaktif bir süreç, sürekli devrede kalan bir süreç, projenin, sorunların sahipleriyle birlikte çözüme ulaşma. Bütün bunları ortaya çıkartıp, tartışıp, üzerinde anlaşmaya varıp adım adım geliştirmemiz lazım.

TEKİNBAŞ: Öncelikle şunu söylemek istiyorum: Şehircilik ve Konut Bakanlığı'nın 1990'lı yıllardaki kurulamama konusunu açtığımda, günah çıkarmayı hedeflemedim. Bugünkü konumunda, yani emekli daire başkanı olarak da, bugün karşıma aynı tür bir kurumsal düzenleme gelse karşı çıkarım, yanlış olduğunu savunurum. Özetle bu konudaki fikirlerim hala geçerli parçacı planlamadan kurtulmanın yolu, aynı planlama yapısını, yetkiyi merkezde tek örgütte toplamak değildir. Gücünün yetmediğine de dokunmamak koşuluyla üstelik. Ben o açıklamayı yaparken, sadece "geçmişteki kurumsal düzenlemelerle ilgili olarak yapılan hataları tekrarlamamak gerekir, çünkü Türkiye'de her kurumsal düzenleme birbirinin hatasını tekrarlayan, kambura kambur ekleyen yeni bir mekanizmayı getirdi, bu yanlışla düşmemek gerekiyor anlamında yaptım. Nitekim, Sayın Ömer Kırıl'ın bu son konuşmasında da, Türkiye'de artık mevcut kurumların, mevcut iş düzenleriyle ve iş tanımlarıyla

Türkiye'nin kentleşme sorunlarının çözülmesinin mümkün olmadığını bir kez daha görüyoruz, yani bambaşka bir planlama mevzuatına gerek var. O açıdan bakıldığında da, mevcut planlama mevzuatının yetersizliğini bir kez daha görüyoruz. Aslında bizde mevzuat hep yetersiz görülmüş. Neden? İmar Yasasında "bölge planı" tanımı ve kavramı mı var? "İmar Yasasında" derken, 1957 İmar Yasasından söz ediyorum. Yasada öyle bir plan türü yok, ama biz 1958'de bakanlık kurulduktan sonra bölge planları yapmaya başlamışız. Sonuçlandıramamışız, ama çok önemli noktalara gelmişiz. Aslında o zaman da biz o yasayı yeterli görmemişiz. Bakanlıktaki o akademisyen ağırlıklı ekip, hangi nedenledir bilmiyorum, bakanlıktan ayrılmaya başladıkça, bizim planlama pratiğimiz başka yönere doğru kaymış. Hatta belki de, daha farklı bir çalışma yapılması gerektiğini düşünen o ekibin ayrılma nedeni, büyük bir olasılıkla başka yöne kaymasına bir tepki.

Biz bölge planlamadan birdenbire Çevre Düzeni Planlarına geçmiştiz. İmar Yasasında o planda yok. Nerden çıkmış belli değil. İmar planları bir yandan yapılıyor. Biz 1960'lı yılların sonunda "çevre düzeni planı" adı altında yeni bir plan türü geliştirmişiz, hiçbir yerde anlatılmıyor. O plan türü, aslında çıkış amacı ne kadar yanlış olursa olsun veya bugün yanlışın ne kadar büyük olduğunu görüyorsak da, bir şekilde aslında planlıların sahiplenilen bir plan türü olmuş. İçeriği düzenlenebilse, çok daha iyi hedeflerle ve amaçlarla gündeme getirilebilse, bu çok iyi bir plan olacak gibi bir düşünceye kapılmışız; belki, doğrudur da. Ama zaman içerisinde doğru ve iyi kullanılabilecek plan türü, mülkiyete dayalı düzenlemeler dışında hiçbir anlam ifade etmemeye başlamış, şimdi de iyice o noktadadır. Belli bir dönem toparlanmaya çalışıldı, toparlanması anlamında birtakım çalışmalar da yapıldı, ama şimdi tümüyle mülkiyete dayalı mevzi düzenleme aracı olarak kullanılan bir şey. Şu anki haliyle plan da değil.

Türkiye'de plan türlerimizi yasaların dışında kendimiz yaratmışız. Şu anda benim üzerinde durmayı gerekli gördüğüm ve biraz da kaygılandığım, iki sene önce Antalya'da Odanın planlamayla ilgili bir etkinliği oldu. O kay-

gıyı ilk orada taşımaya başladım. Bu sorun alanları üzerinde çalışma ve ıslah çalışmaları, proje bazındaki çalışmalar, sizin verdiğiniz örneklerin çoğunu dışta tutarak söylüyorum, bu tür çalışmaların çok fazla ağırlık kazanıp, çok revaçta olduğunu görüyoruz. Ama bunlar aslında planlamanın bütünü gözden kaçırmayı gündeme getirebilecek bir tehlikeli noktaya da bizi getirebilir. Yani biz sorun alanlarımızı giderek çok küçültüyoruz. Sayın Ömer Kırıl'ın açıklamalarındaki çalışma konularını dışta tutarak söylüyorum, sorun ve planlama alanını mekansal anlamda küçültmek de bugün içinde bulunduğumuz sorunları çözmeyecektir kanısındayım.

KIRAL: "Bütünleştirilmiş strateji planı" dediğiniz zaman, bütün sorunlarla ilgili tematik, alt stratejik planların bir bütünselliğinden bahsediyoruz ...

TEKİNBAS: Bu benim daha önce yazdığım bir şey Ömer bey. Bu benim şu anda ODTÜ'de bazı stüdyolarda yapılan çalışmalarda da gördüğüm bir sakınca olduğu için söyledim. Başka okullarda da var, Dokuz Eylül'de de var. Planlamayı, mekansal anlamda sorun alanları saptayıp, bunlardaki sorunları çözme anlamına gelebilecek bir anlayış da Türkiye'de yerleşmeye başladı. Sizin konuşmanızdan önce aldığım bir nottu bu. O tehlikeye düşmemek lazım, yoksa tabii ki, o projeler anlamında söylediğim bir şey kesinlikle değil. Ama bu eğitimimize bile şu anda girmekte olan bir yaklaşım ve ben sakıncalı sonuçları olabileceği düşüncesiyle dikkat çekmek istedim. Bu çalışmaların bütüncül planlamayı tümüyle yok edecek bir anlamda gelişmesi, bütünü gözden kaçırarak anlamda sürmesi; benim kaygılandığım konu.

Biz hepimiz belli bir neslin insanlarıyız ve yeni nesil konulara bizim baktığımız gözle bakmıyor. O nedenle ben o sakıncayı fazla önemsiyorum. O tehlikeyi biz kavrayamıyoruz, çünkü biz öyle yetişmedik, öyle bir bakış açısıyla yetişmedik. Ama bizim çocuklarımız çok farklı, bizim çocuklarımızın dünyaya bakış açısı bizim gibi değil. Onun için onların algılama biçimi son derece önemli ve ben eğitimde o anlamda ciddi bir

sorun olabileceğini düşünüyorum. Yerimizi onlar alacaklar. Bu gelişmelerin bazılarının da giderek planlamayı çok parçacı bir eylem biçimi olarak kabullenme davranışının etkinleşmesine katkıda bulunacağı kaygısındayım, söylemeye çalıştığım bu. Yoksa kesinlikle, projelerin anlam ve önemini yadsımıyorum. Bir de şuna değinmek istiyorum: Türkiye'de "tepkisel yasal düzenlemeler" derken, yaptığım açıklamanın içinde de vardı. Türkiye'de gerek planlama eyleminde, gerekse yapılanma eyleminde bürokratik işlerin çok olduğundan şikâyet edilir. O nedenle de Teknoloji Bölgeleri Kanunu, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu gibi düzenlemeler de bu bürokrasiyi azaltmaya dönük birtakım tedbirler alınmaya çalışılır, yeni araçlar geliştirmeye çalışılır. O Yasalar hazırlanırken, pek çok ülkenin planlama ve yapılanmadaki izin süreçlerini incelemeye çalıştık. Bizimki kadar basit ruhsat formu olan ülke yoktu, bizim kadar az şey isteyen ülke de çok azdı. Biz Türkiye'de en az veri isteyen konumdayız. Aşlında zaten biz Almanların formülünden kopya çekmiş, sadeleştirmişiz; zaten ortaya o çıkıyor. Türkiye aslında formalitenin çok olması değil, işlemeyen bir kurumsal mekanizmanın yarattığı sorunlar var, yoksa formalite çok değil. Kurumsal mekanizmalarımızın hepsinde işlememe gibi bir sorun var. İş tanımlarımızın net ve fazlasıyla mükerrer iş olması ve bu işleri farklı kurumların yapması ile ilgili bir büyük sorunumuz var. Bu sorunu çözmek için de iş tanımlarının netleştirilmesi son derece önemli.

BALAMİR: Ömer'e çok teşekkür ediyorum, hem aklımızın bir tarafından saklı duran şeyleri açmış oldu, hem de nesnel koşulların bir kısmına doğrudan kendisi değinmiş oldu. Dar imarcılık pratiği ötesinde planlıların karşılaştığı yeni çalışma alanları, ortamları günümüzde artmakta, genişlemektedir. Bunların bir kısmı dış dünya ilişkilerinden kaynaklanıyor ve empoze ediliyor, bir kısmı ise kendiliğinden yerel piyasalarda oluşuyor. Öğrencilerimize -ki, imar sisteminin ne olduğunu öğreniyorlar- meslekte imarcılık oyunu dışında yepyeni planlama hizmetleri verme olanakları bulunduğunu da aktarmaya

PLANLAMA
2003/2

ısrarla çalışıyorum. Bunların başında gelen bir türü, 'mikro toplumsal kalkınma projeleri' niteliğindeki girişimlerdir. Bunların mutlaka birisince tanımlanmış, desteklenip sübvansede ediliyor olması, kaynaklarının hazır olması şart değildir. Bunları plancının kendisinin formüle etmesi ve müşterisini belirleyip aktivite etmesi, projelendirme kapsamında da uygulama için kaynaklar krediler bulma becerilerini göstermesi gerekebilir. Plancıların bu tür ajanlar olmaya çalışması, toplumda müşterisi bulunabilecek sorun çözme ve kalkınma projelerinin geliştirilmesinde kendiliklerinden bağımsız girişimciler olarak hareket edebilmeleri beklenir. Dolayısıyla, günümüzde yalnızca kamu adına yapılan kentsel imar planlama kurumu kapsamında kalma zorunluluğu yoktur. Bu sektör zaten kısıtlı sayıda bir işgücünü gerektirmekte, onun ötesini taşıyamamaktadır. Bu nedenle büyük plancı kitlesinin, daha 'freelance' çalışabilir olmasında büyük ihtiyaç var. Bunu gündeme getirdiği için Ömer'e çok teşekkür ederim. Bugüne kadar plancıların piyasada ne tür işler bulabileceğine ilişkin görebildiğimiz yaygın örnek, emlakçilik olmuştur. Hızla bir büyük kentsel stok oluşturulan ortamda eldeğiştirme, kiralama gibi işlemler hacminin de önemli bir hizmet sektörü oluşturacağı 30 yıl önceden görülebilmekteydi. Bu nedenle plancıların taşınmaz ekonomisi alanında bilgilendirilmeleri gereği vardı. Bu hizmet gelişmiş ekonomilerde kendi başına diploması olan saygın bir meslek ve uzmanlık alanıdır. Türkiye'de plancıların, başıboş olan bu hizmet alanına daha örgütlü bir şekilde sahip çıkması gerekir. Bu her önüne gelenin yerine getirebileceği bir toplumsal işlev değildir. Sektörde, taşınmaz piyasalarından anlayan, yapı niteliklerini bilen, geniş veri tabanları oluşturup işletebilen, halkla ilişkiler konularında eğitim görmüş meslek adamlarına gereksinime bulunmaktadır. Yakın gelecekte bu iş için de yeterlik ve ehliyet aranması gereği gündeme gelecektir. Bu alana en yakın duran kent plancılarının konuyu gündeme getirmesi, mesleki tekel talebinde bulunması için çok haklı nedenleri vardır. Bu yöndeki düzenlemelere de el atmak gerekir. Bunun gibi, plancıların sahip çıkması gereken bir başka alan da fiziki varlıklar

işletmeciliği (facilities management), fiziki varlıkların mekansal düzenlenmesi ve kullanım süreçlerinin planlanmasında üretim ya da hizmet birimlerine verilecek hizmetlerdir. Bu birimler özel ya da belediye gibi kamu kuruluşları olabilir. Yakın gelecekte özelleşmiş planlama hizmetlerini gerektirecek daha çok sayıda çalışma alanı bulunmaktadır.

'İstanbul Deprem Master Planı' (bu ismi benimseyebilmiş değilim!) içinde bir iki konu var, yine Ömer değindi. Bunlardan biri yasa taslağı olarak geliştirilmiş bir öneri; burada konuştuğumuz birkaç konuyu birden ilgilendiriyor. "Yerel topluluk yönetimi" adını vermiş olduğumuz bir tür tüzel kişilik, bireylerin örgütlenerek yakın çevrelerine sahip çıkmaları olanağını getiren bir yapılanmadır. Bunu biz, Kat Mülkiyeti Yasasına eklenen bir dokuzuncu bölüm olarak önermekteyiz. Biliyorsunuz, 'devremülk' de bu yasa da aynı biçimde bir ektir. Bu birimin de kat mülkiyetinde olduğu gibi, bir parasal varlığı ve bütçe olanağı var. Bütçe öncelikle, küçük aidatlar ile oluşturulmakta. Bu, şu anda ödenmekte olan aidatlara, ya da taşınmaz vergilerine endeksli bir akardır. Oluşturulabilen yıllık bütçe kadar, belediyenin de bu kaynağa katkıda (matching-fund) bulunma zorunluluğu var. Ayrıca bu tüzel kişiliğin büyükşehir, valilik ve diğer yönetimlerden destek alması, ayrıcalıklı kredi kullanması, borçlanması olanaklı. Toplu sigorta yaptırımını kullanarak indirimli prim haklarından yararlanabiliyor, vb. Kat mülkiyetine çok benzer organları, yönetimi ve işleyiş modeli var. "mahalle sınırını taşmamak üzere ve bir mahallede çok sayıda olabilir" anlamında bir hüküm var. Kuruluş gönüllük bazında, ancak bir 'nitelikli çoğunluk' (%65) sağlandığında öbür taşınmaz sahiplerini de bağlayıcı kılıyor. Bütçesi oluşturulmuşsa, ilgili belediye ile ortaklıklarda bulunmada, belediyeden özel taleplerde bulunma olanakları getirebiliyor. Ancak bu karşılıklı dayanışma niteliğinde. Bunun ötesinde, depremle ilgili önlemler alınması konularında da kararlar alma imkânına sahip oluyor. Böyle bir yönetim birimi, bir anlamda apartman ölçeğinin dışına taşmış bir yönetim birimi, kendi mimarını, kendi plancısını da serbestçe kiralama, istihdam edebilme imkân-

nına sahip. Türkiye'deki koşulları gözeterak, buna karşın aşığıdan yukarıya örgütlenmek üzere yapılmış bir öneridir.

Bir konuyu daha dikkatlerinize sunmak isterim: İstanbul'da bu plan hazırlandıktan sonra su yüzüne çıkan birtakım bağımsız girişimler söz konusu. Ne yazık ki, tekil yapı ölçeğindeki operasyonlarla yetinilerek plan yapmaktan kaçınma eğilimleri çok ciddi olarak önümüzdedir. Kimi mühendis arkadaşlar için İstanbul'da yapılacak iş, binaların 'tamir-takviyesi'nden ibarettir. Bu yaklaşımla planlamaya falan gerek yoktur. Binasını tamir-takviye ettirmek isteyen başvurur. Bunun uygulanması için bir de özel yönetmelik hazırlanmaktadır. Bir de kat mülkiyetindeki öybirliği koşulunun ortadan kaldırılması yoluyla güçlendirme projelerinin yapılmasının yolunu açtık mı işler tamamdır. İstanbul'da parası olana deprem güvenliği sağlanır. Bu arada trilyonluk mühendislik hizmetleri piyasası açılır. Ayrıca Dünya Bankası'yla da ilişkiler kurup, önemli bir kredi kaynağı da sağlandı mı İstanbul'u kurtardık gitti! "Toplu dönüşüm planlamasına ne gerek var; yerel topluluk katılımı ve sosyal kalkınma da neymiş!". Bu çok ciddi bir sorun olarak önümüzdedir ve yapılan yanlışın farkında bile olmadan kuruluşlar piyasa aracılığıyla, finansman modelleriyle bir kez daha hepimize zararlar vermek üzereler.

KIRAL: Şunu demek istiyorum: Birincisi, dışsal analiz yaptığımız zaman görüyoruz ki, Avrupa Birliği TEM Projesinden sonra, TER Projesini gündeme getirdi ve Avrupa Birliğinde bu uygulanmaya başlandı, yani Trans European Railway. Hızlı tren projesiyle, yeni oluşacak Avrupa Devletinin pazar ilişkilerini, yani mal sevkıyatı, hammadde sevkıyatıyla ilgili hızlı bir ulaşım stratejisi kabul etti ve onu uyguluyor. Türkiye'de TER Projesi nerelerden geçecek? Belli değil. Acaba, Türkiye demiryolu ulaşım stratejisi var mı? Türkiye'nin ulaşımı, bırakın karayolu, denizyolu, havayolu stratejilerini var olup olmadığını, ortak bir vizyonu var mı? Peki, bundan vazgeçtim. Limanlar? Özelleştirdik ve isteyen istediği yerde yapıyor. Mersin'in limanını, liman üstüne liman mı yapacağız, başka

yere mi taşıyacağız? Yani baktığınız zaman, her alanda bu böyle. Demek ki, Türkiye'nin ulusal mekânsal gelişme stratejisine ihtiyacı var. Bunu kim yapacak? Devlet Planlama Teşkilatı mı yapacak, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı mı yapacak!!! Dolayısıyla, yapılacak işler açısından bakalım, demek ki böyle bir işe ihtiyaç var. Türkiye, Avrupa Birliğine girme sürecinde, girer girmez onu bilemem, ama Türkiye kendi istatistiki bölgelerini saptadı, bunların alt bölgeleri var. Dolayısıyla, istatistiki olarak bu bilgiler toplanıyor geliyor, ama amaç burada sadece istatistiklerin gelmesi değil, bu alanların da planlanması, kalkındırılması, Avrupa Birliği ortalaması ya da Türkiye ortalamasının altında, üstünde ise, birtakım olanaklara imkânlarınız doğuyor ve kalkındırabiliyorsunuz. Peki, bununla ilgili bir girişim var mı? Yavaş yavaş başladı. Demek ki, bunların bir de idareleri kuruluyor. İngiltere her bölge için bölgesel kalkınma idarelerini kurdu. Hatta bunlara meclislerinde yasa yapma yetkisini devretmeye başladı, bunu deniyorlar. Bir anlamda bölgesel muhtariyet gibi, "kendi sorunun varsa, vergini ister yükselt, ister yükseltme" diyor.

Geleceğe bakıyoruz, gelecek projeksiyonu yaptığımız zaman, Türkiye'nin gündemine adım adım gelen bir çok şey var. Biz Raci hocanın deyişiyse seyircimi yoksa, şehircimi olacağız? Biz şimdilik hep seyrediyoruz. Fener Balat'ı seyrettik, bazılarımızın hiç haberi yok. Japonlar bizim bölge planlarımızı yapıyor seyrediyoruz, şimdi Avrupa Birliği yapıyor seyretmeye devam ediyoruz, ama biz yapmıyoruz, yapamıyoruz, hatta yapma kapasitemizin geliştirilmesini bile engelliyoruz!!! Ama şimdi Avrupa Birliği vasıtasıyla yeni kuruluşlarımız olacak!!

Bölgesel ölçekte başka girişimlerini örneğin havza planlamasını nasıl yapacağız, kimler katılacak, nasıl yapılacak? Ülkesel, ulusal seviyede, bölgelerde, havzalarda, metropollerde, kentlerde, kent parçalarında, özel statülü alanlarda hangi tür kurumlara, alan yönetimlerine ihtiyacımız var, yani bütün sorunlara baktık da, bu sorunları kimler nasıl çözecekler...

Ulusal mekânsal gelişme perspektifimiz, vizyonumuz, stratejilerimiz olsa, bütün

PLANLAMA
2003/2

bunlar şekillenebilir. Ulusal ölçekte olmazsa olmaz kurumlarımızın olması lazım. Ulusal ölçekte bir kere mutlaka bir stratejik araştırma birimine ihtiyacımız var. Dünya Bankası bir kredi veriyor, arkasından "ulusal deprem master planını hazırla" diyor. Öyle bir proje var, Allah bilir hazırlanmıştır. "Ulusal çevre master planını hazırla" diyor. Her kurum kendisince, kendi yararlarını ön plana alarak parçacı uygulamalar yapıyor. Demek ki, ulusal seviyede bir strateji birimine ihtiyacımız var. Bu strateji birimi başbakanlığa bağlı olacak, merkez işlevi bu. Merkezde başka işlevler de var, yani ben İngilizlere bakıyorum, İngilizler kent planlama el kitabı çıkardı, bütün belediyelere gönderdi, "bu yöntemlerle planlama yapacaksınız, standartlara uyacaksınız" diyorlar. İçinde katılım süreçleri, planlama süreçleri, koruma, ulaşım gibi konularda ilkeler belirlenmiş, takip edilecek stratejiler tanımlanmış. Merkezde bu türden ortak ilkeler, süreçleri geliştirecek ve güncelleştirecek bir kapasiteye ihtiyaç var. Bu sorunlar nasıl çözülecek? Örneğin "sosyal dışlanımlık" diyoruz, peki bu sorunlara getirilecek çözüm önerilerinin ana prensiplerini kim koyacak? Herkes istediğine göre mi muamele edecek? Yerel değil, bunlar ulusal ilkeler, hedefler. İnsan hakları gibi, kentli hakları gibi, yaya hakları gibi... Tabi ki yerel ölçekte bunlar zenginleştirilerek ileri letilecektir. Bu tür deneyimlerden, iyi uygulamalardan dersler çıkartılarak merkez kuruluşları tarafından değerlendirilerek yaygınlaştırılacaktır. Dolayısıyla, merkezde bu sorunlarla ilgili prensipler, ilkeler, rehberler, standartlar, kredi mekanizmaları, merkezi fonlar gibi konularda çalışmalar yapmak gerekir. İngiliz şehirlerine gidin, ilk bakışta sanki sorunlar yokmuş gibi geliyor. Ancak planlama sistemini toptan değiştiriyorlar. Ondan sonra bugünlerde teker teker her bir sorun alanıyla ilgili yeni örgütlenmeler yapıyorlar. Merkezi Şehirler Fonu, Merkezi Çevre Fonu, İngiliz Ortaklığı Kurumu, Konut Ortaklığı Kurumunu kurdular, bunlar merkezdedir. Bölgesel idareleri kurdular, kentlerde, kentsel rejenerasyon şirketlerini kurdular. Şehirlerde ortaklıklar, birlikler kuruldu, kent içinde alan yönetimlerini kurdular. "Gelişmiş ülke" diyoruz sorunları marjinal diyoruz, hem

ulusal ölçekte hemde yerel ölçeklerde yepyeni bir sistemi ortaya çıkarttılar ve uyguluyorlar. Diğer ülkelerdeki uygulamaları da takip etmeliyiz, dersler çıkartmalıyız.

UGÜREL: Kamu Yönetimi Yasa Tasarısında Bölgesel Planlama Üst-Kurulu kurulmasına yönelik en sonda bir madde vardı, son taslakta kaldırıldı.

KIRAL: Onu bilmiyorum, benin dediğim yerel. Belediyelerin birlikleri vardır. Bir ara mesela, Çukurova'da eğitim birliği kurdular, altyapı birlikleri var, köy birlikleri de vardı, bunlar güzel şeyler. Kırsal alanda imeceler var, neden "kentsel imeceler" gibi yeni katılımcı modeller geliştirmiyoruz, yani kendi öz değerlerimizi burada gündeme getirmeliyiz. Mesela, bu GAP Projesinde, Kültürel Miras Geliştirme Projesinde aktörleri yapabilir kılmak için onları eğitiyorlar. Project Cycle Management diye bir formatları var, "proje nasıl hazırlanır?" diye. Onları eğitiyorlar, onlar başvuruyor, "benim sorunum budur, şöyle bir projem var, bana kredi ver" diye. Bu eğitimi her bir belediye'deki personele vermeniz çok zor, yüzlerce belediyede yapmanız çok daha zor. Ama belki, bölgesel ölçekte, alt bölgesel ölçekte bu birlikleri kurabilir ve yapabilir kılarırsun. o zaman bu birlikler o belediyelerle işbirliği içinde proje tanımlı yapabilirler, izleyebilirler. gerçekleştirebilirler. Türkiye'nin kurumlarıyla, mevzuatıyla, finansman yapısıyla bir yeniden yapılanma, dünyaya uyum sağlama ihtiyacı var. Buna küreselleşme açısından da bakarsınız, kendi açımızdan da bakarsınız. ama önemli olan bunların farkında olmak ve bu sorunlara yanıt verebilecek çözümlemelerde bulunmak.

DUYGULUER: Nevzat Uğur'elin söylediği yanlış anlaşılmasın diye ekleme yapmak istiyorum., Sayın Oda Başkanı, "Eski kanunlar, İmar Kanunu hep yapılaşmaya döndük. şehirleşmeyi de içermiyor. Tabii ki doğru ve bu şehirleşme konularının mevzuata konulması da bazen iyi değil" gibi bir cümle kullandılar. "İyi değil" derken, kolay değil. bunların serbest bırakılması bazı esneklikler açısından doğru. Ama Oda olarak, bu işin

örgütü olarak , böyle cümleleri farklı kişilerin yanlış anlamalarına sebep olmamak için, o cümleyi şöyle düzeltmemiz lazım: Şehirleşme konularını da yazılı kural haline getirebilecek birtakım tecrübemizin, yol göstericiliğimizin olması lazım. Şehirleşme konuları yeni tanımlamalarıyla mevzuat içine, teşkilatlanma içine, organizasyon içine, eğitim içine vs nasıl enjekte edilebilir? Bu amaçla sosyoekonomik konuların çözümlenmesi konusunda nasıl yazılı kural geliştirebiliriz? Bu aslında öyle kolay bir şey değil, örneğin "planlama sosyoekonomik konuları da çözecektir" ifadesi doğru bir cümle. Bunu mevzuat içine oturtabilelim. Eleştiri yaparken de, Odanın da bu konulara hazır birtakım teksleri, dokümanları olması için söylüyorum.

Buradan da şuna gelmek istiyorum: Örneğin ahlak konusu, 50 sene önce, öyle yazılı kural haline getirilmezdi, ama artık yazılı kural haline getiriyoruz. Ahlakı dahi yazılı kural haline getirme ihtiyacı duyan dünya içinde, artık bizim de, şehircilikle ilgili yeni yazılı kuralları formüle etmemiz bir zorunluluktur. Bunlara hukukçular, "prospektif hukuk" diyorlar. Yani geleceğe dönük, statükodan kurtulucu, dinamik hukuk kuralları nasıl yazılabilir? Bunlara ait örnekler vermemiz (yanlış veya doğru), en azından bu konuları zorlamamız gerekir diye söylüyorum.

BALAMİR: Hemen söyledikleriniz üzerine bir ekleme yapmama izin verirseniz: Oda acaba şöyle bir etkinlikte bulunabilir mi? Ömer'in işaret etmiş olduğu yeni İngiliz metinlerinin Türkçeleştirilmesi, özetlenmesi, yani meslek camiasına aktarılması sağlanabilir mi? Bir de, bunlara belki planlamanın kurumlaşmasında yeni yaklaşımları örnekledikleri için, çevreci ve yeşil anlayışla geliştirilen Yeni Zelanda ve Hollanda mevzuatının eklenmesi önerilebilir. Onları da özetle sunulması, çağdaş planlama yaklaşımları yakalamak açısından yararlı olabilir.

KIRAL: Feridun'un söylediği bu bilgiye ulaşma, bilginin açık olması konuları, Aarhus Konvansiyonunda vardır ve benim bildiğim kadarıyla Türkiye henüz buna imza atmadı. Ama eninde sonunda imza atacak. Tabii, Aarhus Konvan-

siyonunda da eksiklikler var, bütün hepsini içermiyor. Ama diğer taraftan çevresel etki değerlendirmeye, stratejik çevresel etki değerlendirme çalışmaları oldu. Onun için mesela, "hangi konularda etki analizi yapılır"ı genişlettiler ve kent planlama ve arazi kullanımı da etki analizleri içine koydular.

UGUREL: Pardon, ben iki düzeltme yapayım.

Herhalde iki konuda yanlış anlamalara yol açtım.

Biri şu: Şehircilik konuları çok da böyle katı yasal kurallara bağlanacak şeyler değil, ben o anlamda söylüyorum. Bunlar, -söylemeye çalışırken de öyle ifade etmişim- hükümetlerin politikalarıyla bile değişebilecek şeyler. Adam 5 yıl için iktidara geliyorsa, kentleşme açısından, şehircilik açısından belirli bir politikalar demeti sunuyordur. Ama tabii, bunlar tartışılarak oluşturulması ve 5 yıl boyunca uygulanması gereken esaslardır. O yüzden çok da katı yasal kurallara bağlarsak, 3194 sayılı İmar Yasasıyla uğraşıp duruyoruz, yani "böyle bağlamayalım" anlamında "çok da yasaya, yönetmeliğe ihtiyaç yoktur"u söylüyorum.

DUYGULUER: Bu katı tutumdan kurtulucu yazılı kural nasıl hazırlanır? Benim söylemek istediğim o. "Statükocu yazılı kuraldan nasıl kurtulabiliriz, Mesleğin muhafazasını sağlarken, nasıl esnek kurallara geçebiliriz?"i tecrübe edelim diye söylüyorum.

UGUREL: O yüzden de buna "yasa" demeyelim, "strateji" diyelim, "politika" diyelim anlamında söylemişim.

DUYGULUER: Çoklu tekslerden bu nedenle sözettim; farklı dokümanlar çıkartılabilir. Ama senin bu cümleleri, başkan olarak, başkaları, üçüncü şahıslar, "yahu, zaten başkan böyle böyle dedi," diye de yorumlayabilirler.... o bakımdan...

UGUREL: Tek tek bakanlıklara yetki verilmesi değil, ülkenin bu konularda stratejileri, politikaları olması lazım. "Uygulama yetkisi, bu konularda üretme, plan yapma yetkisi yerel yönetimlerde olmalı" tezini baştan beri savu-

nuyorum. Bunları onun üzerine söyledim. Bir diğeri de, yeni araçlara ihtiyaç konusunu galiba ihmal ettim. Ona kesinlikle ben, baştan beri katılıyorum. Murat hocanın verdiği örnekler de, bunların ne kadar doğru örnekler olduğunu gösteriyor. Bu tür araçlara çok fazla ihtiyacımız var. "Bütün bunları bırakalım, 10 yıl sonraya atalım" da demiyorum, günümüz Mecliste geçiyor, yaz dönemi gelince biraz rahatladık. Sürekli her şeye müdahale etmeye çalışıyoruz, komisyonlar harıl harıl çalışıyor, yani kesinlikle hiçbir süreci dışlamış, bırakmış değiliz; bir taraftan bu sürüyor. Ama benim söylemek istediğim şuydu: Biraz bunları gerçekleştirmek için daha sürece ihtiyacımız var. Asıl bugün savunduğumuz ya da o gün savunacağımız şeyleri, o gün hayata geçmesini sağlayabilmek için, belki de 10 yıl sürece ihtiyacımız var.

KİPER: Belma Hanımın söylediği konulardan hareketle bir iki noktaya daha değinmek istiyorum.

Gerçekten son dönemlerde, özellikle 80 sonrasında (Ömer Beyin belirttiği konuları bu saptama dışında tutarak) parçacı planlama yönünde eğilimler oldukça arttı. Son çıkan yasalar da bu eğilimin uzantısıdır. Teknoloji Bölgeleri Yasası, Özelleştirme İdaresine planlama yetkisi veren yasa düzenlemesi, Endüstri Bölgeleri Yasası vb. Bu süreç planlamada modernizm, postmodernizm tartışmalarına da paralel gitti. Bu bağlamda dünyada tehlike var mıdır, bunu bilemem; ancak, Türkiye bu anlamda tehlikeli bir gidiş içine girdi ve bu hâlâ sürmekte.

Güzel örnekler diye bahsedildi, İngiltere, Hollanda ve Yeni Zelanda'dan. Çok fazla bilgim yok bu gelişmelerden. Ancak, yeni kavram ve söylemleri ortaya atan ülke olan Amerika Birleşik Devletleri örneği de ilginç. 1998-99 döneminde bir yıllık Seattle deneyimden edindiğim izlenim, onların parçacı planlama uygulaması içinde olmadığıdır. Amerika'da tam tersi planların kademeli birlikteliğine tanık oldum. 1970'lerde sizlerin bize öğrettiğiniz bütüncül planlamadaki tüm aşamaları Washington eyaleti Seattle kenti için söyleyebilirim. Eyalet düzeyinde çıkartılan "Büyümenin Yönetimi Yasası" ile uygulan-

cak stratejiler ve politikalar demeti şeklinde her bir idarenin (bölge, alt bölge, kent) neler yapması gerektiği, kentsel gelişme sınırlarının belirlenmesine kadar inen direktif türü hükümlerle açıklanıyor. Bölge yönetimleri alt bölge yönetimlerine benzer hükümler getirmiş, keza aly bölge de kent belediyelerine. Bu idarelerin her birisinin kapsamlı ya da stratejik planları hazır ve sürekli güncelleniyor. Her bir plan aşaması için ÇED hazırlanıyor.

Bir de, bu NUTS- istatistiki bölgelerle ilgili olarak belki de, il sınırlarının yeniden tanımlanması gerekebileceği söylenmişti. Ancak, 1 yıl kadar önce çıkan Resmi Gazetede bu NUTS sınıflandırması içinde yanılmıyorsa üçüncü kademe bölgeler mevcut il sınırlarına dayandırılmıştı.

BALAMİR: Perihan, bizim fakülte dergisinde bir yazı var, Amerikalı hukuk profesörünün, gördün mü? Özgürlükler ülkesi Amerika'da planlamanın aşırı kuralları ve mevzuat yükü bulunduğunu açıklıyor.

DUYGULUER: 99'da çıkan...

BALAMİR: Evet.

Amerika'nın nasıl, fiziki çevrenin düzenlenmesi ve işletilmesinde kuralları içinde kurallara dayalı olduğunu, kendi bahçenizde, kendi ağacınıza, kendi bisikletinizi dayamayacağınızı açıklıyor.

DUYGULUER: Bu konuda şunu söyleyeyim: ... Dünya Bankası, Hazineye 2000 yılında rapor yazdığı zaman, Türkiye'deki formaliteleri hesaplamışlar 170 tane. Ama kiminle kıyaslıyorlar? Venezüella, Kolombiya. Bu raporların içinde var. O raporlar da, Venezüella 70, Kolombiya 40 filan diye geçiyor. Ben de bir konuşmada (o sırada Ayfer arkadaşımız Kanada'dan yönetmelikleri getirmişti. İmar ve yapı klasörleri ayrı birer döküman; yangın kuralları ayrı yönetmeliği olan vs) bir çok detayların içerildiği çeşitli dökümanları dile getirdim. Ayrıca Almanya ile ilgili bilgiler de bulmuştum. Almanya'da bir işi bitirebilmek için 380 tane formalite aşaması var. Ama bizim içim rapor yazar yabancı uzmanlar kıyaslamayı gidip geri

kalmış ülkelerle yapıyorlar. Ulaşmak istediğimiz AB ülkeleri veya diğer gelişmiş ülkelerle ilgili kıyaslamalar yok.

KİPER: Benzer şekilde, kamuda çalışan personel ve kamu harcamalarının çokluğu ile ilgili olarak da eleştiri yapılmaktadır. Oysa, Türkiye'nin kamuda çalışan personel sayısı, OECD ülkelerinin sayıları karşılaştırıldığında, ülkemizdeki oranların azlığı dikkat çekicidir. "Kamu harcamaları fazladır" diye ortaya çıkıp, kamunun yeniden yapılandırılması savı geçerli değildir.

KIRAL: Biz kurumları değerlendirirken, tabii eksik bilgilerle değerlendiriyoruz. Türkiye'de ben Sayıştay'ı önemli bir atılım yapan bir kuruluş olarak görüyorum. Performans ve Risk Değerlendirme Birimi var. Bunlar kurumların performanslarını değerlendiriyorlar. Benim izlediğim kadıyla iki kurumun performansını değerlendiler. Biri, Karayolları. İkincisi de, Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Marmara depremlerinden sonraki performansını değerlendirdiler. Meraklısı için, web sayfasında bunların raporlarını okuyabilirsiniz. Bir başka risk yönetimi değerlendirmesi ise, "İstanbul depreme nasıl hazırlanıyor?" başlıklı çalışma.. O basıldı mı; bilmiyorum. NTV'nin internet sayfasında bütün rapor yayınlamıştı. Ondan sonraki aşamalarında raporlar çıkmadı. Ama kurumların yeniden yapılandırılması çalışması öyle kolay bir şey değil, "bunu kapatalım, yeni bir şey açalım". Mevcut nedir, performansı nedir; eleman fazla mı, az mı? Önemli olan sayı değil ki, niceliksel bir şey değil ki, yani nicelik fetişizminden bahseden yok. Nitelik nedir? Adam orada azdır, çoktur, normaldir, ama işi yapıyor. Yaptığı işteki hedeflere ulaşıyor mu? Yani baktığınız zaman, hedeflerle karşılaştırma önemli bir şey, riskler önemli bir şey. Dolayısıyla, bence kurumsal bir öneri geliştirmeden önce, bakanlıkların da bu performans değerlendirmelerini yapmamız lazım. Bunu da, Oda olarak yapmak çok güç bir şey. Sayıştay'ın yetkili, etkili adamları girdiği zaman, bütün dosyaları çekip alıyor, onlar hedeflerle gerçekleştirmeleri karşılaştırıyor ve sağlıklı bir değerlendirme yapabiliyor.

Bir başka olumlu gelişmeden de bahsedeyim: Devlet Planlama Teşkilatı, bütün kamu kuruluşlarının stratejik planlama hazırlamalarını istedi ve stratejik plan hazırlama rehberini bütün kuruluşlara ilettili ve bu yıl içinde her kurum kendi stratejik planını hazırlayacak. Bunlar ortaya çıktığı zaman, tabii ki hedeflerini ortaya koyacaklar. Hedefler ölçülebilir, gerçekçi olacak, zamanlaması olacak. Dolayısıyla, bütün bu hedefler ortaya konulduğu zaman, yapılan işleri hakikaten nitelik açısından ve nicelik açısından değerlendirme imkânımız olacak. Avrupa Birliğinin pozitif etkileri... Bütün bunlar yayınladığı zaman, herhangi bir kurumun ne kadar yetkili, etkili ve etkin olduğunu görebileceksin. Bence, bunlar önemli pozitif gelişmeler.

CAN: Belki, bu noktada bütün bu düşünceleri, kurguları, soruları, sorunları nasıl bir öncelik sürecine koyabiliriz? Yani kısa, orta ve uzun vadeli olarak ne yapılması gerektiği konusunda da kısa bir değerlendirme yaparak oturumumuzu sonuçlandırabiliriz. Buyurun Feridun bey.

DUYGULUER: Kısa dönemde benim söylediğim, biraz önce bu yazılı kural konusunun bir sistematige; bir yaklaşıma, bir dokümana dönüştürülebilmesi... İlle bunun kanun olması gerekmez, bir strateji dokümanı olabilir, bir öneri dokümanı olabilir. Bunların başlıklarının hazırlanarak, Odanın önerisi şeklinde sunulmasında yarar var.

İkinci söylediğim, şu andaki hazırlıklarda veya son 7-8 senedir içinde. Hazine Müsteşarlığının bir anlamda başı çektiği hazırlıklarda hep şunu görüyorum: Kamu hizmetinin... (Kamu yararı" demiyorum, kamu yararı, toplum yararı konularına ister özel sektörde, ister bürokraside çalışın, mesleğimiz icabı sahip çıkmak zorundayız)... Kamu hizmetinin hep arka plana itilip, bir anlamda zedelendiğini görüyoruz. Şu andaki ana gerekçelerde bireyin haklarının idare karşısında korunması hususu var. Gerek Kamu Yönetimi Kanununda, gerek İdari Usul Kanununda getirilen, yani birey, hep idareden birtakım bilgileri alma serbestisine kavuşturuluyor, (bu konu Avukatlık Kanunuyla da

PLANLAMA
2003/2

hükümlendirildi); işlerin hızlandırılması ve kolaylaştırılması için kolaylıklar getirilmek isteniyor. Fakat bu arada ne oluyor? Kamu hizmeti zımni olarak zayıflatılıyor; verimliliğini arttırmayı düşündüğümüz bürokrat biraz daha çekingen hale getiriliyor. Dolayısıyla, kamu hizmetinin etkinliğini (istemeyerek) düşürücü sonuçlara ulaşabiliyor. Planlama da, kamu hizmetiyle çok örtüştüğü, özdeş olduğu için, kamu hizmeti olgusunun zayıflaması adına bazı hazırlıklar yapılması gerekir. Betimleyici olarak bu konunun üzerine gidilmesi gerekir diye düşünüyorum. En son (zaten hiç hoşuma gitmeyen bir çalışmaydı); İdari Engellerin Önlenmesi Projesi vardı. (Administrative Barriers). "Kırmızı kurdele" analiziyle ilgili başlayan tartışmalar ve raporlar..... Bunlar tabii, bizim mesleğimizi ve gündemimizi bozan konular. Bu konuların da, bu yazılı kurallar içinde nasıl bertaraf edileceğini söylemekte yarar var diye düşünüyorum.

KIRAL: Ben son olarak şunu söyleyeyim: Türkiye'de yerleşme sorunları, planlama sorunları, mekânsal sorunlarla ilgili olarak, merkezde mutlaka ve mutlaka yeni kurumların olması gerekmektedir. Bugünkü bakanlık yapısıyla, bugünkü kurumsal yapıyla mevcut sorunlar çözülemez. Zaten çözülemez olduğu da, yerleşmelerimize bakıldığında ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, bu konuları çözebilme için merkezde, bölgede, illerde, kentlerde ve köylerde, kırsal alanlarda, havzalarda yeni örgütlenmelere ihtiyacımız vardır. Bu örgütlenmeler geçmişte olduğu gibi resmi örgütlenmeler şeklinde değil, hem resmi, hem sivil örgütlenmelerle birlikte ele alınmalıdır. Katılımcılık tabii ki, bunun en önemli boyutudur. Planlama sürecinde mutlaka sorun sahiplerinin görüşleri ve kararları alınarak planlama süreci yeniden ele alınmalıdır. Plancının böyle bir süreçte, yani proaktif bir süreçte sorun sahipleriyle birlikte onların vizyonlarını, hedeflerini ortaya çıkartabilmelerinde ve planların uygulanabilir dokümanlar haline getirilebilmesinde programların, projelerin ve bütçelerin yapılabilmesinde kolaylaştırıcı, katalizör görevini de unutmamamız gerekir.

UGUREL: Aslında ben buraya nereden geldiğimizi de söyleyeyim. Bugünkü son gelişmeler değil, yani son düzenlemeler değil, bu tartışmaların konusu 2000 yılında Planlama Dergisinde başlatılan tartışmaların yeni bir aşamaya sıçratılmasıydı. Yaklaşık üç yıldır biz şehircilikte reform konularını dergide tartışıyoruz ve "hem dış örnekleriyle, hem Türkiye'de yeni araçlar, yeni uygulamalar, yeni kurumlar neler olmalı?" konusunda da bayağı çok sayıda arkadaşımız yazı yazdı. "Şehircilik Reformu" başlıklı, Dünya Şehircilik Günü Kolokyumuyla da bu yeni bir aşamaya gelecek. Önceden bu Kolokyuma kadar hazırlanacak bir dergi de, oradaki tartışmalarla birlikte biraz daha bakış açısını genişletmek, bir sıçrama yaratmak, ama tartışmaların bundan sonra da sürmesi sağlamak amacını taşıyor. Yayın Kurulumuza bu konuda yaptığı çalışmalarından dolayı teşekkür ediyorum.

KİPER: Kısa erim, orta erim, uzun erimde neler yapılabilir? Belki uzun erim kısmı biraz gelişmemiş biçimde görüşlerimi aktarmak isterim. Konuşmalar sırasında da değinildi, ben de vurgulamaya çalıştım. Gündemimiz gerçekten hızla değişiyor; Oda, üyeler ve diğer toplumsal kesimler olarak, gündemi yakalamakta güçlük çekiyoruz. Öncelikle Odanın ve meslekdaşlarımızın kısa erimdeki görevi ya da görevimiz, gündemi çok sıkı takip edip, yanlışlara karşı çıkışlarımızı, tepkilerimizi anında iletmemiz gerekir. İlk görevimiz bu olmalı. Bu anlamda; hem üye tabanımız, meslektaşlarımız, hem de farklı toplum kesimleri arasında kamuoyu oluşturmak, bu bilinci yaratmak bizim birincil görevimizdir diye düşünüyorum. Yeni sistemi yaratmaktan öte, ilk erimdeki görevimiz bu olmalı.

Önümüzde yerel yönetim seçimleri var. Yeni seçilecek yerel yönetim adaylarına da, bu bilincin götürülmesi gerekir. çünkü sonuçta kentlerin yakın gelecekte karar vericileri onlar olacak. Kısa erimde yapmamız gereken diğer görevlerimizi ihmal etmeden gündeme yakalayıp tepkilerimizi topluma mal etmek önemli görevimiz. Biliyorum ki, medyaya ulaşmak, sesimizi duyurmak çok zor. Mevcut

yönetimimiz zaten bunu yapmaya çabıyor. Ancak, bu çabaların arttırılıp hiç olmazsa meslektaşlarımız arasında Oda politika ve görüşlerini iletme sürecini daha etkinleştirmek gerekiyor.

Orta erimde, amaç ve hedeflerimizi belirleyerek, bunun doğrultusunda "nasıl bir planlama sistemi, nasıl bir planlama süreci ve nasıl bir plancı tipi, sorunlarımız, olanaklarımız neler, neler yapılmalıdır?" konularda görüşleri, ilkel politikaları oluşturmak bağlamında sorgulamalar yapıp görüşler belirlenebilir.

Uzun erim için, başta da belirttiğim gibi, yapılması gerekenleri şu anda tam ortaya koyamadığım bir dönem. Ancak, herbirimizin farklı ya da benzer görüşlere dayalı "bir olması gereken, ideal" sistemi var. Ama olması gereken bir sistem var. Belma'nın da belirttiği gibi her kuşağın sistemi farklı değerlendirme ya da dünya görüşleri olabilir. Ancak, kurgulanacak sistem için en azından meslektaşlar arasında planlama etiği ile de bağlantılı olarak asgari bir uzlaşa sağlayabilecek temel ilkelerin ortaya konmasının, bu bağlamdaki tartışmaları yoğunlaştırmanın yararlı olacağına inanıyorum.

rum. Bu tartışmalar bize uzun erimde nelerin yapılabileceğinin ip uçlarını da verecektir. "Eğitim sisteminden başlayarak, katılım süreçleri nasıl geliştirilecek, plancı hangi toplumsal kesimlerle birlikte çalışmalıdır?" türü konuların içeriği de ancak bundan sonra doldurulabili, diye düşünüyorum.

BALAMİR: Ben Perihan'ın söylediğine ekleme yapayım: Şehircilik Günü, dergi, vesaire kurumlaştırılmış ortamlarında gündemlerin konuşulabilir hale getirilmesi çok yararlı. Bunları tamamlayabilecek bir öneri de bir internet sitesi oluşturmaktır. Öylesine bir enformasyon bombardımanı ve o kadar etkinlik var ki, bunlardan haberdar olmamızı hiç değilse, gerçek zaman envanterini bir site aracılığıyla izlemek, dış dünyada, Türkiye'de ya da şehirlerimizde yürütülen yerel projeler ve uygulamalardan bilgi almak mümkün olabilir. Bunu hazırlamak kolay bir iş değil, ama yapanlar oldu. Bakın, Arkitera çok başarılı gidiyor. Belki, bu iş onlara takılarak başlatılabilir. Nihayet, onların dünyasının bir parçası da bizim alanımız. Belki, karşılıklı dayanışmalar ve ortaklıklar yapılabilir.

Söyleşide planlamanın kurumsallaşması konusunda dile getirilen temel düşünceler*

• ABD ile Dünya Bankası, IMF, Avrupa Birliği gibi örgütlenmelerin dayatmaları ile ülkemizde de uygulanmakta olan yeniden yapılan-
dırma ve yapısal uyum programları ile şart koşulan "Kamu Yönetimi
Reformu" çalışmaları irdelenmelidir.

• Nasıl planlama ile birlikte kimlerle birlikte planlama konusu
önemlidir. Sermaye çevresi ile birlikte planlama yanlıdır.

• Planlama kamusal bir eylem alanı yani bir kamu hizmetidir. Bu
nedenle, kamu yönetimi örgütlenmesi içinde yerleşme, çevre ve
planlama konuları ile ilgilenen bakanlıkların kararlarının ve konum-
larının daha üstte olması gerekir.

• Yerel kimlikler, mesleki kimlikler, alansal kimlikler, fonksiyonel
vb. kimlikler her ne kadar kendi işlerini, kendi sektörel konularını
hızlı gerçekleştirme adına planlamanın karşısında duruyorlarsa da
yine de gündeme alınmalıdır.

• Stratejik planlamaya destek bulunması açısından kurulacak yeni
kurumların bilgi yönetimi ve bilgide yetkinlik, bilgiyi kontrol etme
yetkinliği konusunda şekillenmesi gerekir.

• Planlamaya çalıştığımız mekân idari olarak parçalanmalara
uğratılmışken planlama adına sektörel parçalanmalara gidilmesi
doğru değildir.

• Bölgesel kuvvetler önemsenmeli, ülke düzeyindeki idari karma-
şayı da ortadan kaldıracak bir yönlendirme yapılmalıdır.

• Planlama kamu hizmetiyle özdeşdir. Kamu hizmeti olgusunun
zayıflamaması için gerekli hazırlıklar yapılmalıdır.

• Yeni yasa TBMM'de kabul edilirse ve yürürlüğe girerse mevzuat
anlamında bugün gelinen noktadan çok daha geriye gidilecektir.

• İmarla ilgili mevzuatın biçimlenişinde hep tepkisel davranışların
ön planda olduğu gözlenmektedir. Merkezi yönetimin davranış-
larına tepki olarak yerel yönetimlere yetki verilmektedir.

• Türkiye'de mevcut kurumların, mevcut iş düzenleriyle ve iş tanım-
larıyla kentleşme sorunlarının çözülebilmesi mümkün değildir.

* Konuşmacıların konuşmalarından çıkarılan özet görüşlerdir.

- Mekansal planlama kapsamında sorun alanlarının çözümüne yönelik çalışmaların bütüncül planlamayı yok edecek, bütünü gözden kaçırarak biçimde gelişmesi kaygı vericidir.

- 'Kentsel Projé Alanları', tarım alanlarına, ormanlara, su havzalarına yönelik büyümelerin, doğa talanının durdurulması bakış açısı içinde özel yaptırım ve olanakların kullanılabileceği kent parçaları olarak tanımlanmalıdır.

- Mevcut yerleşim parçalarının iyileştirilmesi, düzeltilmesi, çağdaş bir anlayışla inşa etmek üzere yeniden örgütlenmesi ve kentli toplulukların bu işe sahip çıkmalarının sağlanması zorunluluğu vardır.

- İmar haklarının aktarılması mekanizmaları, ortaklıklar kurulması ve kentsel 'yerel topluluk yönetimleri'nin örgütlenmesi olanaklarının geliştirilmesi, yeni güvenlik mekanizma ve standartları ile kentsel tasarım ilkelerinin tanımlanması gerekir.

- Planlamanın kurumsal yapılanmasında yatay bağlantıların pekiştirilmesi gerekir.

- Taşınmaz piyasaları üzerinde parasal denetim yolları ve vergileme, kullanım türleri üzerinde yaptırımlar vb. yaptırımların doğrudan "plan kararları" ile bağlantıları yasalarda tanımlanmalıdır.

- Sosyal ve ekonomik sorunları çözmeden mekânsal çözümleri bulma olanağı bulunmamaktadır.

- Türkiye kendi sorunlarına, kendi uygulamalarına, tarihsel, kültürel, doğal vesaire kendi öz değerlerine, kurumlarının başarılarına bakarak, dünya deneyimlerine bakarak çözüm yaratabilir.

- Türkiye'nin ulusal mekânsal gelişme stratejisine ihtiyacı vardır.

- Kentlerimizdeki sağlıklı kaçak yapılaşma sorununun nedeni, mevzuat olmayıp denetim olmaması, denetim yapacak organın olmaması, bu organların oluşturulmaması ya da varolan organlara yeteri kadar bu işi yapabilecek güç verilmemesidir.